

ספר

"יסור יסרני..."

ולמות לא נתנני"

חלק ג'

שביבי אור על מסירות נפש עילאית
בקיום התורה ובשמירת השבת
במחנות בגרמניה
ובמחנות השחרור בדרום איטליה ובקפריסין

מפי אוד מוצל מאש
הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א

בני ברק תשע"ו

יסוד יסרני

© כל הזכויות שמורות

יצחק אלחנן גיברלטר

רח' ראב"ד 5, בני ברק

טל': 03-6188360

עיצוב ועימוד:

ספרינט, נ. שאר-ישוב

054-2285331

עריכה לשונית:

מ. כהן 0548472298

תוכן הענינים

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף 11

נס ההצלה | קבלת הפנים למחנה שטוטהוף | משטר אנשי הקאפו במחנה שטוטהוף | אילוף ע"י מכות | הרעב במחנה | המגפיים של אבא | העינויים הקשים | משלוח ראשון למחנות | לחם למען אחרים | הנס הגדול במחנה שטוטהוף | תפילין במחנה | אכילת הפרוסה הקטנטונת | החימום במחנה | חברי ממשלת ליטא - אסירים במחנה שטוטהוף | הפרידה מאמא | סטודנטים מדנמרק במחנה שטוטהוף | הכמרים במחנה | ההפרדה בין נערים למבוגרים בשטוטהוף | הפרידה מאבא | נס ההצלה מהמשלוח לאושוויץ | היציאה מהמחנה | תפילת 'מודים' ברכבת

מחנה אוטינג לאגר 10 43

בשערי המחנה | עבודתו של אבא במטבח | מחנות קאופרינג | מינוי ראש המחנה | כריתת העצים | מפעל יציקות הבטון | עבודתו של אחי רפאל | אכילת עשבים | עבודות היציקה במפעל | שנים שעשו | הכנת רשתות הברזל ליציקות | פריקת שקי מלט מרכבת משא | הנפילה עם שקי המלט | חפירת תעלה סביב בניין המפעל | הוצאת שורשי העצים מהאדמה | עשיית הפחמים | הקשר עם הגרמנים | האקציה לחלשים, חולים וזקנים | ימי ראשון במחנה | תפילה בציבור בשבת | ראש המחנה החדש | העבודה במטבח המחנה | העבודה במסעדה הצרפתית | המחלבה הקטנה באוטינג | המטבח במחנה | חלוקת המרק במחנה | המרק מקליפות תפוחי אדמה | חלוקה המרק לחלשים וזקנים | תפילת ראש השנה תש"ה במחנה | יום הכיפורים תש"ה | חג הסוכות במחנה | העבודה עם הנערים במטבח | הבישול במטבח בשבת | ניקוי דוודי הבישול ושטיפתם | חבילות המזון בדרכים | בישול החלב בסולת | בית החולים הקטן במחנה | ד"ר פסחוביץ | הפצעים הקשים ברגלים | קבורת המתים הקדושים במחנה | הצלתו של ד"ר פסחוביץ | מרפאת השיניים במחנה | ההתמודדות עם הקור הנורא | השימוש בשקי הנייר של המלט | קבוצת שרידי גטו לודז' מגיעים למחנה | חינוך למאקס הגדול | העברת הבשר לראש המחנה הפולני | סיום העבודה במטבח המחנה | במפעל הבטון | המייסטר הגרמני - 'העין' | עישון סיגריות במחנה | הוצאת היציקות מהמודלים | תפוחי

יסוד יסרני

אדמה קפואים | פטירתו של הסבל הצדיק משאוולי | חבילות המזון מארגון 'הצלב האדום' | הפצצות | הנשים הגרמניות במטבח המחנה | מגפת טיפוס הבהרות במחנה | עבודתי החדשה במטבח הגרמני | המטבח הגרמני | עבודת הרוסים והאוקראינים במחנה | הנסיעה למחנה 2 בלאנדצברג | מחנה מספר 2 בלאנדצברג | העבודה הקשה במחנה | הצלתו של אחי על ידי ראש המחנה | סופו של מחנה 2 | הלחם המעופש | סיום העבודה במטבח הגרמני | הכנה לימי הפסח | סיום עבודתו של אבא במטבח במחנה | רמאותם של הגרמנים | החלום של אבא | התוכנית להרוג את כל יהודי המחנה

מחנה דכאו 198

התוכנית להרעלת היהודים | בכניסה למחנה | קורות מחנה דכאו | הצלתו של חברי | היחס אלינו במחנה | תוכניתם הזדונית של הגרמנים | יש קונה עולמו בשעה אחת | ההחלטה להצטרף למצעד להרי טירול | יוצאים למצעד המוות | עד הרגע האחרון

ביקור בחודש אייר תשנ"ה במחנות קאופירנג 216

בבונקר של מאל | קושי העבודה בבונקר | גילוי המחנות | מחנה מס' 1 | מחנה מס' 2 | מחנה מס' 3 | מחנה מס' 4 | נס ההצלה של חבר | כמות הנפטרים במחנה | חיסול מחנה 4 ושריפת האנשים בעודם חיים | שריפת המחנה | מחנה מס' 5 | מחנה מס' 6 | הצלתם של אנשי המחנה | המריבה בכפר | מחנה מס' 7 | מחנה מס' 8 ומחנה מס' 9 | מחנה מס' 10 | מחנה מס' 11 | הצלתו של ה'שען' | תחנת הרכבת של העיר קאופירנג | שבת קודש במינכן | יום ראשון בבוקר, 30/4/1995 למניינם | מחנה דכאו | יום שני, 1/5/1995 למניינם | הביקור בלאנדצברג | ביי-קירכען

מצעד המוות 272

כמות ההולכים למצעד | השמירה בדרך | ההליכה הקשה | הפסקת המצעד | שתיית מים בדרך | נס החלב החמוץ | התנפלותם של האסירים הרוסים | גניבת פיסת הלחם האחרונה | אכילת בשר אדם | השומרים הפולנים | שחרור אסירי האומות | הליכה באפיסת כוחות | הנופלים בדרך | הקושי הגדול ביותר | סומך נופלים ורופא חולים | אקורדיון תמורת לחם | היער ליד ביי-קירכען | הסוס שהתפגר | הפרידה מאבא | הנדר בלילה האחרון | השחרור בבוקר

השחרור 310

הגרמני שצעד שלוב זרוע עם יהודי המחנות | ההמתנה לטנקים האמריקאים | במחנה האמריקאי | ב-יונקר שולע | החזרה לחיים | אנשים מתים מאכילת יתר | ברכוש גדול

מסיבת ההודיה | פינוי מהבנין | הבנין כיום | המעבר לפרימן מינכן | חיפוש אוכל | חזרה ללימוד | הדרך לכפרים | מצבם של הגרמנים | חלוקת כרטיסי המזון | המסחר במזון | מציאת האח דוב | החיים במחנה הרוסים בפריימן-מינכן | מרתף הבירה של היטלר ימ"ש | הרצון לחזור לרוסיה | החוזרים לרוסיה

361מחנה הפליטים באיטליה

המשלחת מהבריגדה היהודית | יוצאים לאיטליה | סנטי מריה | המפלגות במחנה | הרבנות של אבא | תפילות הימים הנוראים באיטליה | חג הסוכות | בעיית העגונות | בעיות הגירות | הצלת הנערים מקובנה | עלייתם לארץ ישראל | אחי דוב חוזר לגרמניה | הרבנות של אבא | הלימוד בבית המדרש | מאה פעמים מסכת חולין | בדיקת המקווה | עם הגאון רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי | אפיית המצות בסנטי-מריה | משלוח של מצות | חג הפסח | בשר בקר כשר | העלייה הראשונה | עריכת גיטין | חכמתו של אבא | המצב הרפואי | משטרה פנימית | השמועות על התנפלות האיטלקים | לקיבוץ של ר' ליבל קוטנר | המחנה בסנטי-צ'זריה | רבי יוסף קנובליך | קיבוץ הנוער בסנטי-צ'זריה | ימי הפסח בקיבוץ | אחי רפאל בסנטי קרוץ | פעולותיו של אבא במילאנו | הנסיעה לרומא | בעיר ליוורנו | הלימוד אצל ר' יוסף קנובליך | מתכוננים ליציאה

431העלייה לארץ ישראל

אניית 'ארבע חריות' | ארץ ישראל נקנית בייסורים | מחוסר המים | תיעוד האוניה | גילוי האוניה ע"י האנגלים | תפיסת האוניה | לעבר המחנה בקפריסין | השחיטה הכשרה במחנה

447המחנה בקפריסין

החיים במחנה בקפריסין | סדרי המחנה | הטבילה בים | העירוב | עליית חברי הקיבוץ

460העלייה לארץ הקודש

במחנה עתלית | קרית שמואל | חג הפסח במחנה | עריכת הסדר הכללי

468לישיבת חברון

יום השחרור ממחנה קרית שמואל | חברי הקבוצה לישיבת פונביץ' | הנסיעה לתל אביב | בישיבת חברון | בישיבת חברון | רוחות מלחמה | ביקורו של מו"ר הגה"צ רבי יוסף קנובליך בישיבה | ההצבעה באו"ם | המצור על ירושלים בשנת תש"ח | הפיצוץ ברחוב בן יהודה בירושלים | פסח תש"ח בישיבה | לקראת ההכרזה על הקמת המדינה | חלוקת

יסוד יסרני

המים בימי המצור | מצב המגורים בישיבה | נפילת העיר העתיקה | חג השבועות בזמן
ההפוגה הראשונה | גדוד טוביה | עליית האח רפאל | הנסיעה לתל-אביב | ראש השנה
תש"ח בעיר תל-אביב | המעבר לחיפה | חזרה לירושלים | התנפלותן של מפלגות
השמאל על ישיבת חברון | סיפורו של הבחור מהונגריה | אפייערדיקר ייד

קורותיו של אבא 516

הרבנות במילאנו | הצלת בת ישראל | על קוצו של יוד | סיבת עזיבתו את הרבנות |
הפגישה עם אבא | הנסיעה למיאמי

חתימה 526

ברית ראשונים | הקטן יהיה לאלף | נקמת ה' | אסור ליהנות ממעשי נסים | היום
המאושר ביותר

בני הרה"ג ר' שרגא פייבל גיברלטר זצ"ל 530

דברים שכתבתי במלאות שנה לפטירתו

בהוקרה וברכה

לאחי יקר היקרים
אציל המידות ופאר המעשים

ר' דוב הי"ו

אשר פתח את ידו הרחבה בעין יפה
בהשתתפותו בהוצאת גם חלק זה לאור עולם

והציל את כל המשפחה בימי הזעם מספר פעמים
תוך מסירות נפש וסיכון חיי

יתן ה' שעוד ינובון בשיבה
באריכות ימים ושנים
בבריאות, אושר ושמחה כל הימים

נר זכרון

לעילוי נשמת בני היקר האהוב והבלתי נשכח
כביר המעש, איש חי ורב פעלים
לשמו ולזכרו תאווה נפש

הרה"ג ר' שרגא פייבל גיברלטר זצ"ל

שכולו היה שלהבת אש ולב למען התורה ולומדיה
מלא וגדוש בשמחת חיים אין סופית
יושב אהלים משחר נעוריו
גרים באורייתא תדירא
ומנשמת אפו החיה לרבים
לדמותה של שלהבת קודש

נלב"ע ו' תמוז תשס"ח

מאמר לזכרו נכתב בסוף הספר

הקדמה

בסיום כתיבת ספרי תולדות חיי ותיאור ימי ליטא בימי הזעם והתקומה.

כאשר כתבתי בתחילת הספרים שלכתבתי הייתה לשלש מטרות.

מטרה ראשונה להראות את פאר יהדות ליטא בתפארתה קודם ימי הזעם ואח"כ בכל ימי השואה בגיטו ובמחנות ובמצעד המות את בני התורה שלא איבדו צלם אנוש ועלו לדרגות של אמונה בטחון ומידות טובות. את מסכת המסירות נפש לשמירת שבת וקיום מצוות, ובה להעביר את המסר לדורות הבאים איך נראה יראת שמים ואהבת תורה באמת.

מטרה שניה לראות יד ה' ההשגחה שגם בשעת ההסתר פנים הנורא ראינו את בורא העולם מציץ מן החרקים בניסים ונפלאות יום יום כאשר יראה הקורא איך נער קטן כמוני נשאר מאלפי אלפים שלא זכו לחיים, איך שהקב"ה ברחמיו ברגע האחרון במצעד המות כאשר כולו כל הקצין האיר וריחם על עמו להציל את שארית הפליטה.

המטרה השלישית והעיקרית שיהיה בספר כקרבן תודה לה' על ששמר עלי ושלח מלאכים בתוך הגהנום הנורא להציל אותי עשרות פעמים בנסי נסים 'יסור יסרני י-ה ולמות לא נתתי' אבל כעת אני בהמשך הפסוק 'פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה ה'.

להודות לבורא עולם על רב חסדיו, מה אשיב לה' כל תגמלי עלי, על אלפי אלפים של נסים. יודע אני שכמה שאודה עדיין לא קיימתי מעט שבמעט מחובתי, אבל הרגשה אחת לי בהוצאת ספרי שכמו שכתבו אברבנאל והנצי"ב שיש דין מיוחד בקרבן תודה והודיה לספר נפלאות וטובות ה' ברבים, וכן שמח אני שזכיתי בעזה"ת שספרי נשאו פרי, שמאות ואלפים קראו בהם וסיפרו שהרגישו תועלת עצומה באמונה וחיוזק בתורה ויראת שמים. ויתן ה' שגם ספרי שלישי המתאר את התקופה הקשה ביותר ימי מחנות העבודה ומצעד המוות, יפרסמו בקהל אוהבי התורה להנחיל לדור הבא את האמונה ובטחון בה' ולהתחזק בתורה ויראת שמים.

יסוד יסרני

מודה אני לה' יתברך שזכיני להודות לו ולפרסם חסדיו, כמו שאנו אומרים במודים דרבנן שמודים אנחנו לך של שאנחנו מודים לך. יתן ה' שאזכה לפרסם בעולם את רבונו של עולם ואת התורה שהנחיל לנו שמגדלת ומחנכת אותנו.

ובצאתי הביע תודה מיוחדת לחתני כבני הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א, ונכדי הרב ישראל גולדברג שליט"א, שלא חסכו טירחה ויגיעה כדי שיראו הספרים למכבש הדפוס, ישלם להם ה' כגמולם הטוב.

ואני תפילה שיתן לי ה' יתברך עוד אריכות ימים ושנים לעבדו באמת בתורה ביראת שמים ולהיטב עם בריותיו.

יחד עם רעיתי היקרה לרפו"ש בתשח"י מרת רוחמה רחל מינקה תחי' שנזכה לרוב נחת מילדינו ומנכדינו וניננו.

ונזכה בקרוב לראות בנחמת ציון וירושלים.

יצחק אלחנן גיברלטר

התודה והברכה לאותם אלו שפתחו בפנינו את אוצרותיהם ושבו את ספרי בתמונות ומסמכים מיוחדים.

ה"ה הרבנים החשובים: רבי דוד קמנצקי שליט"א. רבי דוב אליאך שליט"א.

ולהרב אריאל צסטור שליט"א שהמציא לידינו תמונות עדכניות מעיר קובנה.

ולגב' ש' פירסט תחי' בת אחי ר' רפאל ע"ה שסייעה רבות.

למשפחת הרב אהרן בראון ז"ל. להר"ר ראובן ארי' למפרט שליט"א. להר"ר מיכאל ליס שליט"א, ולמשפחת וועבר תחי'.

למשפחת בניש שליט"א על תמונות שפורסמו בספרם 'אש להבה' על חיי אביהם הרה"ח ר' שמעון בניש ז"ל.

לארכיון יד ושם, וארכיון גנוז קידוש ה'.

הודאה מיוחדת להרה"ג הנעלה ר' אהרן אילן שליט"א על עזרתו הגדולה ומסירותו העצומה להוצאת הספר.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

נס ההצלה

בעת חיסול גטו קובנה נשלחו שלושה משלוחים מהגטו לגרמניה. שני המשלוחים הראשונים מהגטו עברו ליד המחנה האיום שטוטהוף ושם הורדו חלק מהנשים ומהילדים עד גיל שתים עשרה, ואילו שאר אלפי האנשים נשלחו ברכבת למחנות העבודה של קאופרינג - שם הוקמו אחד עשר מחנות עבודה. אנשי גטו קובנה נשלחו בעיקר למחנה מספר 1 שניצב סמוך לעיר לנדצברג.

קרונות הרכבות שנשארו במחנה שטוטהוף כיום

המשלוח השלישי מהגטו, בו היינו אנו, הגיע כולו למחנה הריכוז שטוטהוף. הובאנו כולנו למגרש גדול, ליד שער הכניסה למחנה, ושם נמסרנו מאנשי השמירה של הגטו ומפקדיו אל איש הס.ס. מפקד מחנה שטוטהוף.

בעומדנו במגרש, פקדו הגרמנים שנשים וילדים עד גיל שתים עשרה יעברו לצד אחר של המגרש, ואילו הגברים יישארו במגרש ליד המחנה. כולם התחילו

להיפרד ממשפחותיהם, וגם אני ניגשתי לאימי היקרה לקבל את ברכתה ולנשק אותה. חששתי שמא זו הפעם האחרונה בחיי שאני זוכה לראות אותה. כאשר רציתי לחזור לקבוצת הגברים שעמדו במגרש, תפס אותי איש הס.ס. בידו, הצמיד את אקדחו לצווארי והשאיר אותי בקבוצה של הנשים והילדים. מחמת הרעב הנורא, ובעיקר בשל המחסור החמור בחלבונים, לא התפתחתי כשאר בני גילי. הייתי נמוך מאד ונראיתי כמו ילד מגודל. ידעתי שאם חלילה אשאר בקבוצה של הנשים והילדים - אגיע בסופו של דבר לקרמטוריום באושוויץ. הרגשתי שאלו הם הרגעים האחרונים של חיי חס ושלום.

סביב הקבוצה של הנשים והילדים הקטנים נצבה שמירה הדוקה כדי למנוע כל ניסיון בריחה. ראיתי את המוות לנגד עיני. הייתי חלוש ביותר, שכן כפי שכתבתי בספרי הקודם, שהינו כשישה ימים בבונקר בגטו ללא מזון, ללא שתיה וללא טיפת אוויר צח.

יסוד יסרני

מטבעי אינני בעל אומץ, אך מן השמים ניתנו לי כוחות על אנושיים. אימצתי את כל כוחותי, והוצאתי את ידי מידו של איש ה.ס.ס. שתפס אותי כמו בצבת עם אקדח צמוד לראשי. ניצלתי את ההלם שאחז בו, שהרי הוא בוודאי לא נתקל בנער יהודי שיעז להשתחרר מידו של איש ה.ס.ס., וברחתי במהירות לקבוצת הגברים שעמדו בצד השני של המגרש. איש ה.ס.ס. התאושש, תפס את האקדח בידו ורץ לתפוס אותי כמו שרצים הציידים לתפוס טרף שנשמט מידם. מן השמים נתנו לי עצה מה לעשות: הגרמני חשב שלא הספקתי להתחבא ואני עומד בין הראשונים בשורה, לכן מיהרתי להתחבא בין מאות האנשים עמוק פנימה. נעמדתי על קצות אצבעות הרגליים והתרוממתי לגובה ככל יכולתי, הורדתי את הכובע עד האוזניים כדי שלא יבחין בפניי, וכך עמדתי רועד כולי כאילו חס ושלום אלו הרגעים האחרונים לפני מותי. ידעתי שאסור לי להסתכל לצדדים ולהסגיר בכך שאני מתחבא ממשיהו שרודף אחרי לתופסני, ולכן הסתכלתי מולי מבלי להניע את ראשי. ראיתי את הרוצח איש ה.ס.ס. רץ כמו חיה טורפת שהוציאו את הטרף מבין שיניה. הוא זעם עד מאד וצווח עם האקדח השלוף בידו שאצא אליו.

ברגע שהבחנתי שהוא ממשיך לחפש ומתרחק ממני, התכופתי לארץ ויצרתי גבשושית מהחול שעליו ניצבתי. נעמדתי על תלולית החול וקומתי גבהה מעט יותר. המשכתי עדיין לעמוד על קצות האצבעות וכך הייתי בטוח שהוא לא יעלה בדעתו שאני הוא הנער שהשתחרר מידיו.

עמדתי באמצע הקבוצה ולא זזתי מהמקום שלי. ראיתי שהחיה הנאצית עוד ממשיכה לחפש אותי, אך בחסדי שמים הגדולים ניצלתי ממוות לחיים. כיום, כשאני נזכר בנס הגדול, איני מבין מאין היה לי העוז והכוח להשתחרר מידו של הרוצח האכזרי, וזה מלמד אותנו שמשמים נותנים לאדם בשעת צרה כוחות מיוחדים. וכפי שהתבטא הגאון הצדיק רבי מרדכי פוגרומנסקי: כשם שהיתה גזירת מוות - כך היתה גזירת חיים.

מאז למדתי, שעלי להיזהר ביותר לא להתבלט, לא להימצא בחברת נערים, ותמיד לעמוד ליד אנשים מבוגרים. מי יודע אם איש ה.ס.ס. שתפס אותי לא ימשיך לחפש אחרי.

האמת, שלכל נאצי היה תפקיד משלו. תפקידו של הנאצי הזה היה כנראה לקבל משלוחים ולערוך סלקציות בקבלה, ולתוך המחנה הוא לא נכנס.

לאחר הסלקציה הכניסו אותנו למחנה הגברים האיום "שטוטהוף".

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

תעודת הכניסה של אבי המחבר למחנה

תעודת הכניסה של המחבר למחנה

קבלת הפנים למחנה שטוטהוף

כל מחנות ההסגר בגרמניה נבנו באותה שיטה. מספר צריפים הוקמו על שטח קטן, הוכנסו לשם אלפי אנשים, וסביב כל כמה צריפים סגרה גדר חשמלית גבוהה. מלבד זאת, המחנה כולו הוקף בגדר תיל חשמלית גבוהה. הגרמנים בנו מחנה בתוך מחנה, כדי שגם אלה שיצליחו לברוח ממחנה אחד - עדיין ייתקלו בכל המחנות האחרים. לא היתה שום אפשרות לברוח מהמחנה, כיוון שכל מגע עם הגדר גרם למוות כתוצאה מהתחשמלות. בפניות למעלה הוצבה שמירה של אנשי ס.ס. עם מכונות ירייה, ובליילה הכל היה מואר. בכל צריף וביתן היו אנשי קאפו רוצחים איומים, שבאכזריותם היו גרועים יותר מהגרמנים הנאצים. ידענו שעלינו להיות ממושמעים, משום שכאן זה לא גטו עם משטר יהודי.

לאחר הפרדת הנשים והילדים מנה המשלוח שלנו יותר מאלף איש. הכניסו אותנו להתרחץ, ולאחר שעמדנו כמה שעות במגרש הסמוך למחנה והספקנו לראות את הארובות מהקרמטורים, רעדנו מפחד שמא מכניסים אותנו לתאי הגזים. העובדה שלא הרגשנו בשמירה מיוחדת של אנשי הס.ס. סביבנו הרגיעה אותנו מעט. הגרמנים הביאו אותנו לאולם המקלחות ופקדו עלינו להתפשט ולהשאיר את הבגדים והנעליים בחוץ.

נכנסנו קבוצות קבוצות לתוך הביתן של המקלחת, וכשראינו שמהברז זורמים מים צלולים ולא גז, נרגענו במקצת. לאחר שהתרחצנו במים הקרים, נדרשנו להיכנס לחבית גדולה עם מים, כנראה בתוספת כלור, כדי להתנקות ממכת הכינמת, זאת למרות שהגענו מהגטו נקיים. פחדנו מאד לטבול בחבית הגדולה שהגיעה כמעט עד התקרה, וחששנו שחם ושלום נמות כתוצאה מהחומרים הכימיים שיש בה. לאחר שראינו אנשים שיצאו משם בחיים, נכנסנו גם אנו בעזרת סולם. אני כבר לא מזכיר שהמים היו קרים כקרח, אף אחד לא חשב על זה. פחדנו רק מגזי וממוות.

לפני שנכנסנו לביתן בית המרחץ, עמדנו במגרש הקטן לפני הביתן. הגרמנים לא נתנו לאלו שהתרחצו לחזור למגרש שלנו, וזאת על מנת להכניס בלבנו פחד שמא רצחו אותם. הם העבירו אותם מהצד השני של הביתן, ואנו חשבנו שכל אלה שנכנסו נרצחו בגזים. לפני שנכנסנו, הבחנתי פתאום ברוצח הנאצי שחטף אותי ורץ אחרי להעביר אותי לקבוצת הילדים. כאן הוא כבר התנהג אחרת, כביכול הוא בא לעזרתנו. הוא הסביר לכולם שתיכף יכניסו אותם ויעשו להם בדיקה בכל הגוף, ואם ימצאו כסף או זהב שלא נמסר לגרמנים - מיד ירצחו אותם. הוא הציע למסור לו את הכסף, וכאשר נעבור לצד השני - הוא יחזיר את הכסף או יתחלק בו עם הבעלים. לא יכולתי להבין אותו - לפני זמן קצר הרוצח הנאצי רץ אחרי עם אקדח שלוף לירות בי, ואילו כעת הוא כאילו רוצה לעשות טובה ליהודים ולהציל את כספם. האנשים נתנו אמון ברוצח הזה וחשבו שהוא באמת מתכנן להחזיר את הכסף, ובטפשות רבה הפקידו בידו דולרים וזהב. הם החלו לספור כמה מסרו לו כדי לדעת בדיוק כמה הוא חייב להחזיר, אך הוא כנראה פחד לעמוד שם וידע שאם יתפסו אותו ירצחו אותו, שהרי הגרמני הנאצי רצה כמובן לשדוד את הכסף לעצמו ולא למוסרו לגרמנים, ולכן אמר לכולם שאין צורך לספור וממילא כל אחד יכיר את חבילת הדולרים שלו. האנשים השוטים האמינו לו, ולמען האמת לא היתה ברירה. ראיתי שגם האגרונום אלייסקי, שהיה ממנהיגי הגטו והגיע במשלוח שלנו, מסר כמה מאות דולרים לגרמני איש ה.ס.ס. והתחיל לספור את הדולרים כדי לדעת כמה הוא אמור לקבל בחזרה. כאשר הבחין הרוצח איש ה.ס.ס. בדולרים, העיניים שלו יצאו מחוריהן. הוא חטף את החבילה ואמר לאלייסקי: אין צורך בספירה, אני אחזיר לך את הכל בחזרה. ראיתי שהגרמני איש ה.ס.ס. הגנב והרוצח פוחד מאוד, ולאחר ששדד את הכסף הוא ברח מהמקום ויותר לא ראינו אותו במחנה. הוא כמובן לא החזיר לאף אחד כלום, אך פחדו להלשין עליו למפקדי המחנה. ניתן להבין מי היו הפושעים אנשי ה.ס.ס. - מצד אחד רוצחים וגסי רוח, ומצד שני, כשאפשר לשדוד מיהודי, מתנהגים בשיא האדיבות הגרמנית.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

הגיע תורנו להכנס להתרחץ. השארנו את הבגדים במגרש על יד הצריף ונכנסנו פנימה. לאחר השטיפה במים הקרים טבלנו בחבית במי כלור, ואז החלו הגרמנים לבדוק בכל אבר בגופנו אם לא החבאנו איזה מטבע של זהב או דולרים. הם לא מצאו כלום. בטרם נכנסו הבחנתי בכמה אנשים שהחביאו את זהבם באדמת המגרש, וכעת סכנו את חייהם והתגנבו באומץ גדול להוציא את מטבעות הזהב שהחביאו באדמה.

קיבלנו בגדי מחנה נקיים, ואת הנעליים היינו אמורים לחפש בערימת הנעליים שהשארנו לפני שנכנסנו להתרחץ. כל אחד לקח את הנעליים שלו או נעליים אחרות לפי מידתו. כפי שתיארתי, נכנסנו להתרחץ בקבוצות קטנות וכל אחד היה יכול למצוא

מחנה שטוטהוף כיום

בקלות את הנעליים שלו. אני מצאתי את מגפי העור שלי, אבל אבא לא מצא את המגפיים הטובים שלו שהכין בסוף ימי הגטו. נעליים היו שאלה של חיים ומוות, שכן הן חיממו את הרגל בכפור הנורא ששרר במחנות. כנראה שמישהו אחר הבחין במגפי העור הטובים של אבא וחטף אותם לעצמו. לבסוף מצאנו את הנעליים הפשוטות של האיש שנטל את מגפיו של אבא והשאיר את שלו.

ידענו שכעת אין מה לעשות. בהמשך נחפש את מי שלקח את המגפיים של אבא ונחליף בחזרה. היה זה חלום באספמיה למצוא במחנה הריכוז אדם מוסרי שיחזיר את מה שאינו שלו. בינתיים לקח אבא את הנעליים שמצא וכך יצאנו החוצה ערומים בקור האיום באמצע הלילה. עד שקיבלנו את הבגדים - המים שעל גופנו קפאו. לאט לאט התחממנו בבגדי המחנה, ואז הובלנו לצריף בביתן גדול - שם נבנו משטחים עם אצטבאות בגובה שלוש קומות, ובכל משטח שמו שלושה או ארבעה אנשים. כל אחד קיבל גם שמיכה. אנשי הקאפו קבלו את פנינו במכות ובצעקות.

משטר אנשי הקאפו במחנה שטוטהוף

כפי שנכתב, מחנה ההסגר האיום שטוטהוף נבנה עבור האסירים הפולניים. במקום להכניס לבתי סוהר את אלפי הפולנים הרוצחים והפושעים בכל פשעי האנושות, הגרמנים הכניסו אותם למחנות הסגר כמו מחנה שטוטהוף, שמו בראשם קאפו מאחיהם הפולניים ונצלו אותם לעבודה קשה. אנשי הקאפו רצחו אותם במכות, מתוך מחשבה שעל ידי כך הם ישארו בחיים. אנשי הקאפו הפולניים הפכו לחיות טרף סדיסטיות והיו גרועים יותר מהגרמנים הנאציים. הם ממש נהנו לרצוח את אחיהם הפולנים. בשיחות אינטימיות סיפרו לנו אנשי הקאפו הפולניים שהם נמנו על מפלגה אנטי נאצית ובשל הפשע הזה שלחו אותם למחנות ההסגר, אך אנו ידענו שבאמת הם היו רוצחים ופושעים בכל פשע אנושי אנטי מוסרי, הם היו חלאת המין האנושי, ואותם ניצלו הגרמנים הנאצים לטרור ולהשמדה. הם לא ריחמו על אחיהם הפולנים כלל, ובכל ביתן שהיה מיועד למאה איש הכניסו אלף איש. מי בכלל חשב על שינה במיטה? ידענו שהמצב קשה ביותר וחיכינו כל יום ליום המחרת כדי לדעת מה יהיה איתנו.

אמרו אז שכחמישים אלף פולנים נרצחו במחנה האיום שטוטהוף. כשאנו הגענו, באוגוסט 1944, כבר לא פגשנו באסירים פולניים רבים, מלבד אנשי הקאפו האכזריים שנשארו והמשיכו במלאכתם. הנאצים נתנו להם כנראה אוכל טוב, והם היו נראים שבעים וגיבורים. כדי לתאר את אכזריותם של אנשי הקאפו אפילו כלפי אחיהם הפולניים, אתאר מקרה שהזכיר לי אחי רפאל: פעם עמדנו באפל והבחנו בדין ודברים בין קאפו פולני לאסיר פולני. האסיר הפולני אמר מילה כלשהי לקאפו, והקאפו אפילו לא ענה לו. הוא רק לקח מקל בידו והתחיל להכותו לאט לאט במשך שעותיים, עד שהאסיר מת בייסורים נוראיים. במשך כל הזמן הזה לא יכול היה האסיר להתגונן ורק המשיך לקלל את הקאפו בפולנית, והקאפו כל הזמן היכה אותו במכות מדודות כדי שימשיך לחיות ויוציא את נשמתו בייסורים. היתה זו דוגמא לאכזריותם של אנשי הקאפו שאפילו על אחיהם הפולניים אינם מרחמים. כולנו היינו מזועזעים ולא הסתכלנו על הנרצח כדי שלא יהנה הקאפו הרוצח. מדוגמא זו אפשר להבין איך התנהגו אנשי הקאפו עם הפולנים וקל וחומר עם היהודים כדי למצוא חן בעיני הרוצחים הגרמנים אנשי ה.ס. מנהלי המחנה.

אילוף ע"י מכות

בכניסה לצריפי המגורים עמדו אנשי הקאפו עם מקלות בידיהם והיכו על הראשים של כולם כדי שיכנסו במהירות. הם רצו לחנך אותנו שהפקודות תקויימנה באופן מיידי,

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

והתחילו ללמד אותנו איך לעמוד באפלים (מסדרים). הם ציוו עלינו שתוך שניות ספורות מהפקודה לאפל, כבר יעמדו כולם בשלישיות במרחק שווה ובצורה ישרה, ושום דבר לא יבלוט - לא יד ולא רגל. כך, הגרמני הנאצי שיבוא לספור יוכל לעמוד בתחילת השורה, יראה את כולם לאורך כל השורות ויהיה לו מקום לעבור גם בין השורות. נדרשנו לעמוד כמו אנשי הצבא הגרמני, ועד שלמדנו לעמוד בצורה כזאת קיבלנו מכות רצח. אנו, האחים, תמיד עמדנו משני הצדדים של אבא כדי לשמור עליו מהמכות של הקאפו. פעם, באחד המסדרים, עבר הרוצח איש הס.ס. בין השורות, והעמידה של אבא לא מצאה חן בעיניו. הנאצי הגרמני ניגש מאחור לאבא ונתן לו מכה איומה עם המקל בעמוד השדרה. אבא כמעט התמוטט מעוצמת המכה, וחודשים לאחר מכן עוד סבל מכאבים בגב.

הצריפים במחנה שטוטהוף

אנשי הקאפו לימדו אותנו להוריד במהירות את הכובע מהראש כאשר מגיע הנאצי לספור, והכל תוך כדי מכות רצח. הם ידעו שבאנו מגטו שלא היה בו כזה משטר תקיף כמו במחנות האיומים בגרמניה, ורצו להרגיל אותנו לצורת המשטר בשטוטהוף.

כאשר היו תולים אדם במחנה, בעיקר בעוון בריחה, היו הגרמנים נותנים פקודה - למען ישמעו וייראו - לעמוד שעות

ארוכות באפל בזמן ההוצאה להורג. אנשי הקאפו הפולניים היו צריכים לחנך אותנו לכך, והיו מעמידים אותנו שעות על גבי שעות באפל. אסור היה להתיישב על הרצפה, ומי שישב נגזר עליו פסק דין מוות. בבוקר השכם, כשעוד היה חשוך, הם היו נותנים פקודה לצאת לאפל. הנעליים היו למטה על הרצפה ליד המיטות העץ, והבגדים היו מונחים על משטחי העץ. בתוך שניות היינו צריכים לתפוס את הבגדים בידיים, לנעול את הנעליים, לרוץ למקלחת ולשפוך מי קרח על הראש, על הידיים ועל הכתפיים, וכך לרוץ החוצה רטובים בכפור האיום של הלילה. בחוץ המשכנו להתלבש ונעמדנו מיד באפלים. אנשי הקאפו עמדו עם מקלות בידיהם, ומי שלא פעל במהירות קיבל מכות רצח. בפקודת הגרמנים, הם רצו לאלץ אותנו לקבל כל פקודה, לאבד את האישיות העצמית ולנהוג כרובוטים. המכות של הקאפו היו נוראות והגרמנים הנאציים נהנו מזה.

הרעב במחנה

בינתיים, עד המשלוח למחנות העבודה, קבלנו בבוקר ובערב פיסת לחם קטנטנה עם תה, ובצהריים מרק. כדי לחתוך את הלחם, לקחו יהודי שהיה לו בית הארחה בקוורטר בקלטובה והוא היה צריך לחתוך בדיוקנות את הלחם לפי מנות. הכרתי אותו עוד מקובנה. לאנשים היה נראה שחתיכת הלחם היתה יותר גדולה מחמת השיפועים, וכולם רצו לקבל את הפרוסה של הסוף שנקראה באידיש "נקרי-צ'יק". האיש הזה קיבל גם הוא את הכינוי "נקרי-צ'יק". לאחר שעות ארוכות של אפל, הכניסו את כולם לצריף, חילקו את פרוסת הלחם הקטנטונת ואת התה, וכל אחד אכל על המיטה שלו. כולם סיימו לאכול במהירות ויצאו למגרש שליד הצריף, במרחק מטר אחד מהגדר החשמלית. בארוחת הצהריים קבלנו מרק. בפעם הראשונה שטעמנו את המרק הדליל, מיד ירקנו אותו מהפה - הוא היה מר וחשבנו שזה רעל. אמרו שהמרק היה עשוי מעשב הסרפד, ורק ממגע עימו קבלו גרדת איומה. את המרק קבלנו בצריף ואכלנו בישיבה. על המגרש לפני הצריף ישבה קבוצה שנשארה מהמשלוח הקודם למחנות העבודה. הם ראו שאנו שופכים את המרק לאדמה ומכסים בעפר, והתחננו אלינו: תנו לנו את המרק! בעוד יום או יומיים אתם תנסו להוציא את המרק מהאדמה ואז הוא כבר יהיה מלא חול! בהתחלה אכן מסרנו להם והם אכלו בתאוות רעב את הכל, אך לאחר כמה ימים כבר אכלנו הכל לאור הרעב האיום שהיה במחנה. גם אנו, כשראינו יהודים ששופכים את המרק המר לאדמה, אמרנו להם: תנו לנו ואל תשפכו! כאן, במחנה האיום שטוהף, אם אפשר היה לאכול אבנים - גם כן היו אוכלים. כאן נגזר מוות של רעב.

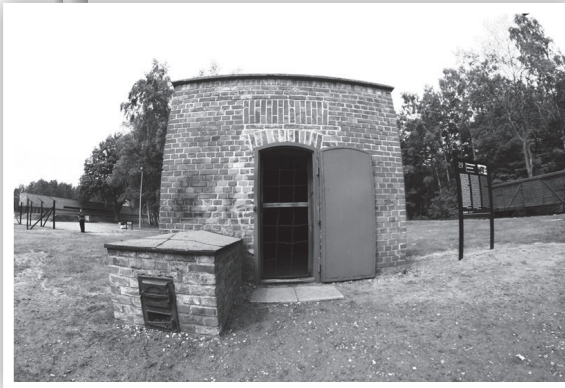
המגפיים של אבא

הנעליים שאבא לקח מהמגרש של בית המרחץ לא התאימו לרגליו, ואחי דוב שעוד היה איתנו החל לחפש עבורו את מגפיו. כפי שכתבתי, לפני השינה היינו צריכים לשים את הנעליים על הארץ, ובשעות השינה היה אסור לטייל באולם הצריף. מותר היה ללכת לשירותים, אך היינו מסתכנים במכות של הקאפו. אחי דוב קם באמצע הלילה לבדוק את הנעליים שהונחו על הארץ, והוא אכן מצא את המגפיים של אבא. בבוקר, ניגש אחי דוב לדבר עם האיש שחטף את מגפי העור של אבא ואבא לקח את הנעליים שלו, וניסה להשפיע עליו שיחליף בחזרה משום שאבא לא יכול ללכת עם הנעליים הללו. המחליף אפילו לא רצה לשמוע, ואמר: "חטפתי את המגפיים והם מתאימים לי, וכעת הם שלי". בלילה הבא הסתכן אחי דוב, וכאשר הבחין שכולם ישנים - ירד בשקט ממיטתו כאילו

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

הוא הולך לשירותים, לקח את הנעליים של אותו אדם והחליף בחזרה עם המגפיים של אבא. בחורף הקשה היו המגפיים עבור אבא בגדר הצלת חיים, הם חיממו לו את הרגליים והוא לא סבל מרטיבות. האיש ההוא לא חיפש יותר את אחי והשלים עם מצבו, ומאז בכל הלילות שמרנו היטב על הנעליים שלא יסחבו לנו אותם.

לאחר כמה ימים הגיע משלוח יהודים מגטו שאוולי, והם עברו אותו תהליך כמונו. ערכו להם סלקציה, והילדים עד גיל שנים עשרה הועברו עם האמהות למחנה הנשים שהיה צמוד לצריף שלנו. גדר תיל חשמלית בגובה של ארבעה מטרים הפרידה בינינו, ואסור היה להתקרב אליה. למרות זאת, יכולנו לדבר עם הנשים ממרחק, ואני הייתי מתקרב ומדבר עם אמא. השגתי חתיכת נייר והייתי כותב לה בקיצור מה נשמע איתנו. שמחנו לראות אותה והיא שמחה לראות אותנו, וכל פעם נפרדנו בנשיקות מהאוויר. במשלוח מגטו שאוולי הגיע ילד בלונדיני יפה תואר, ואביו היה איתנו. גם הוא היה מדבר איתו דרך הגדר. אנשי הקאפו שאלו את האיש מי הילד היפה הזה, והוא ענה להם שזהו בנו הקטן. ראיתי על פניהם שתוך זמן קצר יוציאו אותו לתאי הגזים.

המשרפה במחנה שטוטהוף

לאחר כשלושה ימים לקחו את כל הנשים והילדים לתאי הגזים באושוויץ. נשארו במחנה הנשים רק נשים הראויות לעבודה, וגם אמא היתה בתוכן. לנו נתנו בגדי מחנה - פיז'מות - ובכל זאת, משהו חימם אותנו. לנשים, לעומת זאת, נתנו סמרטוטים ממש. אמא קיבלה חולצה דקה ופשוט קפאה מקור, אך לא היה בידינו לעזור לה.

העינויים הקשים

אנשי הקאפו הפולניים המשיכו להשתולל כדי לחנך אותנו לחיי מחנה ריכוז. קאפו רוצח אחד 'התלבש' על יהודי מגטו שאוולי והתחיל לענות אותו עינויי מוות. הוא לקח חבל, קשר אותו סביב צווארו, ובכוחו הרב הרים אותו באויר עם החבל עד שהיהודי הוציא את הלשון וכמעט איבד את ההכרה. הוא החזיר אותו בחזרה לארץ עד שהתאושש, ושוב המשיך לענותו ולהביאו לאיבוד הכרה. כל יום המשיך הקאפו את העינויים האלו כדי ללמד אותנו שלא צריך מקל כדי לרצוח, הוא יכול לרצוח גם בשתי

יסוד יסרני

ידיו. לא יכולנו לעזור מאומה, אך מן השמים יצא לאחר כמה ימים טרנספורט למחנה העבודה לאנדצברג ולקחו את האיש במשלוח.

אנשי הקאפו לקחו בחור מגטו קובנה והביאו אותו לחדר המקלחות. הם השכיבו אותו על הארץ, לקחו צינור מים והכניסו אותו לפיו של הבחור, פתחו את הזרם והחזיקו את הצינור בתוך הפה עד שכל הגוף והריאות התמלאו במים. אנו שמענו את הכל מבחוץ, ואני בדיק הייתי מוכרח ללכת לשירותים. עברתי על ידם, והנה אני רואה את הבחור המסכן כשהוא כבר על סף איבוד הכרה וכל גופו רועד בעוויתות איומות. כשהם ראו שהוא רגע לפני המוות, הפסיקו את פעולת צינור המים. במשך כחצי שעה הוא הקיא את המים והחל להתאושש, ואז הם התחילו שוב את כל התהליך שנמשך שעות ארוכות. עיניי מוות אלו נועדו ללמד אותנו מה זה משטר מחנה שטוהוף.

מכות הרצח של אנשי הקאפו והעונג הגדול שנגרם להם מרציחה בעינויים איטיים היו זוועה של ממש. מלבד זאת, אנשי הקאפו היו מושחתים ביותר במוסר אנושי והכל היה מותר להם. אלו דברים שלא ניתן לכתוב אותם בספר.

שהינו במחנה שטוהוף במשך חודש, אך לא ניתן היה להתרגל למחנה האיום הזה. אנשי הקאפו לא התעייפו וכל הזמן הכריחו אותנו לקום באמצע הלילה ולעמוד בקור האיום במגרש בחוץ שעות ארוכות בשעת האפל וגם לפניו, וכן המשיכו לתת את מנת הרעב היומית. כך נמשך הסבל יום יום.

במשך היום אנשי הקאפו היו מדברים איתנו בנחת, כאילו אינם רוצחים שפלים, ושאלו אותנו על הגטאות בהם היינו. הם התעניינו באיזה גובה היתה גדר התיל, והאם היתה חשמלית. אמרנו להם שגדר התיל היתה בגובה מטר ושמונים ולא היתה חשמלית, והם הגיבו: אם כך, מגיע לכם לקבל את כל המכות כאן, למה לא ברחתם מהגטו? צריך לתלות כל אחד מכם על העמודים החשמליים במחנה. אמרנו להם שלא היה לנו לאן לברוח, והם ענו: במקום לבוא למחנות האיומים בגרמניה, הייתם צריכים לברוח לכל רוח.

זו היתה דמותו של קאפו רוצח שם במחנה: מצד אחד הוא רוצח סאדיסט שנותן מכות איומות כדי

הגדר בגטו קובנה

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

לשמור על מעמדו, ומצד שני הוא מטיף לנו מוסר למה הגענו למחנות בגרמניה, ואם הגענו - מגיע לנו לסבול את הכל.

משלוח ראשון למחנות

מגדלי השמירה במחנה שטוטהוף

לאחר כמה ימים התארגן משלוח למחנות העבודה בלאַנדֶצְפֶּרג ונערכה סלקציה. היוצאים שמחו לברוח מהמוות של שטוטהוף. אחי הגדול ודודי אחי אמי ר' מרדכי כגן נלקחו במשלוח, אך אנו - אבא, אחי רפאל ואני - נותרנו במחנה שטוטהוף משום שלא היינו כשירים לעבודה. אבא היה כבר מבוגר מדי, ואילו אנו היינו צעירים מדי ולא מתאימים לעבודה הקשה.

לאחר כל הסלקציות נשארו במחנה כאלף נערים מגיל ארבע עשרה עד גיל שמונה עשרה וחלק מיהודי גטו שאוולי.

מיד הודעתי לאמא באמצעות הגדר שאחי דוב נלקח לעבודה. היא החלה לבכות וחשבה, כמו כולם, שכל משלוח שיוצא מהמחנה מיועד חס ושלום למוות. אף אחד לא נתן אמון בגרמנים מפקדי המחנה.

לחם למען אחרים

רצוני לספר איך אנו לא הפכנו להיות חיות במחנה האיום. יום אחד נלקחו כמה מאות אנשים מאיתנו לסחוב אבנים סביב המחנה, וביניהם נלקח גם אבא. אני ואחי קיבלנו את מנת הלחם הזעומה והיינו רעבים עד מוות, אך אמרנו זה לזה: מאחר ואבא עובד היום קשה, נאכל שנינו רק מנה אחת של לחם ונשאיר את המנה השניה לאבא כדי שיתחזק קצת לאחר העבודה הקשה. אבא חזר מהעבודה וסיפר לנו שהוא קיבל מנת לחם מיוחדת עבור העבודה הקשה, אך לא אכל אותה משום שרצה להתחלק איתנו. הוצאנו אנו את מנת הלחם ששמרנו עבור אבא, וכך ישבנו שלושתנו ואכלנו ביחד שתי מנות לחם. מי יכול לתאר לעצמו שאדם מסוגל בכוחות על אנושיים לחסוך מפיו את חתיכת הלחם הקטנה שקיבל כדי לכבד את אביו, ומצד שני - קשה להבין איך אבא החזיק מעמד כל היום והרעיב את עצמו תוך כדי עבודה קשה, הכל כדי לחלוק איתנו את פרוסת הלחם שקיבל. לא היתה זו פרוסת לחם, היתה זו חתיכת חיים! אך אצלנו זה היה כל כך פשוט עד שכלל לא חשבנו אחרת. למחרת פגשתי במחנה את אחד מידידי

יסוד יסרני

והוא אמר לי: הסתכלתי עליכם ולא יכולתי להאמין למראה עיני, ברעב האיום הייתם מסוגלים לחסוך מפיכם את מנת הלחם כדי להשאיר לאביכם שעבד קשה באותו היום.

כל אחד מאיתנו מסר את נפשו עבור השני, ובפרט עבור אבינו היקר והצדיק, לעומת זאת, כשהיינו במחנה העבודה בלאגר 10 באוטינג, באחד הערבים נשמעו צעקות איומות במחנה. אנשים קפצו החוצה לראות מה קרה והבחינו באב ובן מתקוטטים - האבא אכל את מנת הלחם היומית שלו והבן חטף את הלחם מפיו של אביו וצעק לו: אתה חיית כבר מספיק, אני עדיין נער צעיר ואני רוצה לחיות! אביו תפס בחזרה את הלחם שלו וצעק לו: אתה רוצח! הם הכו אחד את השני מכות רצח עד שאנשים ראו אותם וכמובן הפרידו ביניהם.

הנס הגדול במחנה שטוטהוף

כפי שכתבתי, בבלוק שלנו גרו גם אנשי קאפו שליוו אנשים לעבודה יום יומית ולא התערבו בניהול הבלוק הפנימי. אחד מהם הבחין שלאבא יש מגפי עור מצויינים, והוא ניגש לאבא ואמר לו שהוא רוצה את המגפיים לעצמו ובתמורה הוא יביא לו נעליים טובות ממחסן המחנה. הוא הוסיף והבטיח שאם אבא יסכים הוא יתן לנו כל יום את מנת המרק שלו.

אבא הבין שאם לא יסכים לתת ברצון את מגפי העור שלו, הקאפו יקח אותם בכוח ואז אבא ישאר ללא נעליים כלל. אבא הסכים מיד ורק ביקש שיביא לו נעליים טובות לפי מידתו. הקאפו נתן פקודה לקאפו של הצריף שיוסיף לנו כל יום בצהריים את מנת המרק שלו. היתה זו השגחה פרטית מיוחדת, וכך זכינו מן השמים לקבל במחנה הרעב האיום עוד מנת מרק יום יום במשך כמעט חודש. בשטוטהוף לאף אחד לא היתה זכות לקבל אפילו עוד כפית אחת של מרק. הקאפו הבטיח שמחר הוא יביא נעליים לאבא. אנו יצאנו

מראה מחנה שטוטהוף כיום

מוקדם בבוקר, עוד לפני שהוא הביא את הנעליים, ואבא נשאר עם מגפי עור החמים לרגליו. אבא עמד בתוקף על כך שכל אחד מאיתנו יאכל בתורו כפית אחת ממנת המרק הנוספת שקיבל מהקאפו. כל אחד אכל כפית ואח"כ העביר לשני ולשלישי וחוזר

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

חלילה. מזון במחנה היה בגדר דיני נפשות, ולא ניתן היה לוותר אפילו על כפית מרק אחת. אבא ראה שמן השמים זיכו אותנו להיות היחידים בכל המחנה שמקבלים עוד מנת אוכל. כך לוותה אותנו כל העת השגחה מיוחדת והצילה את חיינו.

תפילין במחנה

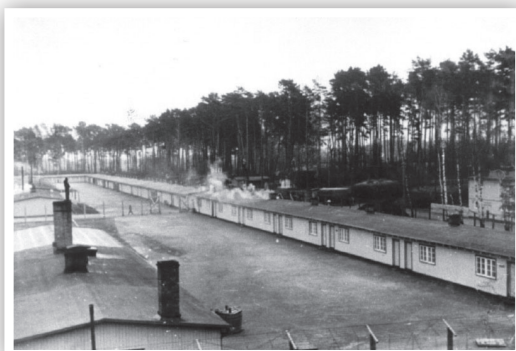
היהודים שהגיעו מגטו קובנה ושאוולי הביאו עימם תפילין, אך היו מוכרחים להשאיר הכל בבית המרחץ, שם עבדו אנשי המחנה במיון החפצים. הכרתי בבלוק שלנו יהודי מגרמניה שהיה מיווד עם אחד האסירים הגרמניים. הוא עבד במיון הבגדים שהגיעו למחנה, והיהודי ביקש ממנו להביא לו זוג תפילין וסידור. ביקשתי מהיהודי הזה שישג עוד כמה זוגות תפילין עבורנו, והמכר הגרמני שלו הביא לו עוד שני זוגות תפילין. זוג אחד הוא מסר לאבא, ואת השני קבלתי אני. שמרנו על התפילין כמו על אוצר של יהלומים. במשך היום, כאשר שהינו במשך שעות במגרש ליד הצריף, היינו עושים מחיצה של עשרות אנשים שהסתירו אותנו וכך היינו מניחים תפילין כל יום. היינו אומרים ברכה על התפילין וקוראים קריאת שמע.

כמובן הזכות הראשונה להניח תפילין היתה לי ולאבא, ואח"כ היינו נותנים לכל מי שרצה להניח תפילין. כך היו באים עשרות אנשים להניח תפילין במחנה שטוטהוף. הייתי מוכרח להחביא את התפילין על גופי משום שכל הזמן אנשי הקאפו היו נכנסים לצריף ובודקים אם יש לנו דברי ערך.

שמחתי שזכיתי להשיג תפילין ולקיים את המצווה, אך סידור לא השגתי והתפללתי כפי שזכרתי בעל פה. היו יחידים סגולה שהשיגו גם סידור לתפילה.

אכילת הפרוסה הקטנטונה

היתה לנו בעיה עם נטילת ידיים לאכילת מעט הלחם שקיבלנו. במקלחת היה ברז למים, אך הכניסה לשם היתה עלולה להביא עלינו מכות רצח מאנשי הקאפו. בנוסף, לא היה לנו שום כלי לנטילת ידיים. הציעו שם לעטוף את הלחם בנייר או סמרטוט, אך לא היה לנו מאומה. החלטנו לאכול את הלחם עם הבגד שלבשנו. כשיצאנו מהמקלחת בהגיענו לשטוטהוף, קבלנו כל אחד בגדי מחנה - מכנסיים וחולצה ארוכה כמו מעיל קצר. היראים לקיום מצוות לקחו את פרוסת הלחם הקטנטונה, שמו על בד החולצה ואכלו את הלחם מכוסה על ידי הבד של החולצה. כך דקדקו במצוות עד קצה גבול

מראה מחנה שטוטהוף

היכולת למרות שאם הקאפו היה מבחין בזה היינו מקבלים מכות רצח. בתוך ים הצרות ולמרות שמדובר בסכנת הנפשות, היה מי שדאג לקיים מצווה במסירות נפש. ידענו שרק על ידי קיום המצוות במסירות נפש אולי נזכה לרחמי שמים מרובים.

החימום במחנה

הקור בלילה במחנה שטוטהוף היה קשה ביותר, ולשם כך המציאו פטנט: שורת אנשים היתה נעמדת ליד קיר הצריף שלנו, בסמוך אליה נעמדה שורה נוספת, ותיכף התמלאה שורה שלישית ורביעית וכך עמדו כמאה איש ביחד והתחממו אחד מהגוף של השני. הם עמדו כך כעשרה רגעים, אנשי השורה החיצונית קפאו מקור, ואז החיצוניים עשו קבוצה חדשה ונעמדו ליד הקיר השני של הביתן. סביבם נעמדו מאות אנשים, התחממו ושוב עשו קבוצה חדשה. כך כל הזמן, לאחר התחממות מועטה התפרקה הקבוצה ונעמדה קבוצה חדשה עד שכל אחד התחמם מעט.

אסור היה לנו לעזוב את מגרש הצריף וללכת במחנה. בסמוך אלינו, בצריף השלישי, היה ממוקם מטבח המחנה. לפתע הבחנו שליד המטבח, על הארץ, מונחת ערימת ראשי כרוב. נאסר עלינו להסתובב באזור, וכל העת היתה שמירה של אנשי הס.ס. בביתן השמירה למעלה. החלטנו לסכן את חיינו ורצנו לשם כדי לתפוס ראש כרוב ולהחביאו תחת הבגדים. גם אני הייתי בין המסתכנים והצלחתי להביא ראש כרוב גדול, וכך ישבנו שלושתנו - אבא, אני ואחי - והתחלנו לאכול את הכרוב. היינו צריכים לגמור הכל לפני שמישהו נכנס לצריף המגורים, משום שאם הקאפו היה מוצא את הכרוב אצלנו - היה נותן לנו מכות רצח על הגניבה. כך ישבנו על החול וגמרנו את ראש הכרוב. כל יום היה נס חדש.

אף פעם לא ידענו איזו המצאה שטנית חדשה ימצאו הרוצחים. אנשי הקאפו נרגעו מעט כשראו שכולם נשמעים להם, אך כאשר הגיעו המפקדים הנאציים, ובפרט באפלים, הפכו אנשי הקאפו לחיות טרף כדי להראות לגרמנים את כוחם האכזרי.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

היה בינינו נער מגטו קובנה בשם קושניר, והיה לו קול חזני נפלא ביותר. למדנו ביחד באותו כיתה ביבנה. הוא היה שר במקהלה של המנצח גרבר ב"כור-שול" בקובנה עם

החזן העולמי מישה אלכסנדרוביץ. מעניין, שאביו היה אילם. הוא היה סנדלר שהתפרנס בכבוד מעבודתו, ולבנו היה קול חזני נפלא. הם גרו סמוך אלינו בקובנה ברחוב לוקשיה על יד בית המדרש של החסידים. לאנשי הקאפו נודע על כח שירתו, והם בקשו ממנו להשמיע להם קטעי חזנות ושירים באידיש. הוא אכן עשה זאת ושר להם מתוך רגש וגעגועים. הם ממש השתגעו ממנו, וגם הוא זכה בתמורה לשירה בעוד מנת מרק.

בית הכנסת החסידי בקובנה כיום מבחוץ
צולם ע"י א' צ' קיץ תשע"ג

אנו היינו עדיין נקיים ממכת הכינמת. אחי רפאל הזכיר לי שיום אחד הביאו לפנינו אסירי מחנה רוסיים שהיו לבושים בבגדי המחנה ואמרו להם להתפשט ולהחליף עם הבגדים שלנו. במחנה שטוטהוף כל מילה היא פקודה, ובאופן מיידי הוצאנו את הבגדים הנקיים וקבלנו את בגדיהם שהיו מלאי כינים.

כך התחלנו לסבול ממכת הכינמת ולא יכולנו להתפטור ממנה. כל יום היה יותר גרוע מקודמו. הכינים מצצו את דמנו ולא היתה אפשרות לרחוץ את הבגדים. זו היתה אחת השיטות הסדיסטיות במחנה שטוטהוף.

שטוטהוף היה אחד המחנות הכי קשים וידועים בעיוניים בגרמניה. כל יום הגיעו אנשי הקאפו עם המצאה חדשה כדי לענות אותנו. איני יודע אם זו היתה פקודת הגרמנים אנשי הס.ס., או שזה היה מצד אנשי הקאפו שהיו ממונים עלינו. דבר אחד יש

פנים בית הכנסת החסידי בקובנה כיום
צולם ע"י א' צ' קיץ תשע"ג

יסוד יסרני

לציין: במחנה שטוטהוף לא היו תאי גזים, רק קרמטוריום. מי שמת שרפו את גופו לאפר, ואת הילדים, הזקנים והחולים שלחו לאושוויץ לתאי הגזים. לאחר המלחמה העידו הניצולים שהגרמנים היו זורקים נשים מוזלמניות לתוך אש הקרמטוריום בעודן בחיים.

יום אחד הבחנו בבנות ובנשים צעירות מהונגריה שנשלחו מאושוויץ לשטוטהוף כדי לחלק אותן במחנות עבודה בסביבה. הן היו שרידים שנותרו בחיים ומראן היה נורא ואיום. שיער ראשן היה מגולח והן היו רזות, מוכות רעב ונפחדות. הנשים שהגיעו מגטאות ליטא, ריגה ואסטוניה לא גילחו את שערן, אך כאן ראינו אלפי נשים ובנות מהונגריה מגולחות שער ובעלות מראה זוועתי. העיקר הוא שהן נשאו בחיים לאחר שעברו את המחנה הנוראי אושוויץ. במשך החודש ששהינו במחנה שטוטהוף ראינו שאכן מוציאים משלוחים של הנשים למחנות עבודה בסביבה.

חברי ממשלת ליטא - אסירים במחנה שטוטהוף

יום אחד, כשישבנו על הארץ ליד הבלוק שלנו, אנו מבחינים בקבוצת אסירים הלבושים בבגדים אזרחיים ומטיילים טיול בוקר. מלבד העובדה שהם היו סגורים בשטח המחנה - הם היו חופשיים: לא היו ממונים עליהם אנשי קאפו והם לא עמדו באפלים, לבושם היה אזרחי והם לא נראו מזי רעב אלא שבעים ומדושנים. הם טיילו סביב הצריף כדי להתרענן, ואנו - אף שהיינו במצב קשה ביותר - רצינו להבין את הפלא הגדול: מי הם האנשים האלה? בתחילה הם כנראה התביישו מאיתנו ולא יצאו לטיול בוקר סביב הצריף, אך לאחר שהיינו כבר כמעט חודש במחנה - הם לא החזיקו מעמד להשאר סגורים כל הזמן בצריף הצמוד אלינו והתחילו לעשות צעדת בוקר מסביב לביתן שלהם. השמועה שעברה מפה לאוזן ספרה שהם חברי ממשלת ליטא - הגנרל בובליס וחבריו.

נודע לנו שלאחר שהגרמנים כבשו את ליטא והתחילו לשלוט גם במינהל האזרחי, הם כמעט לא התחשבו בממשלה הליטאית. בעת רצח העם היהודי הם נתנו לליטאים יד חופשית, אך לאחר מכן רצו הגרמנים לנהל את הממשל האזרחי ולא נתנו לליטאים שום זכויות. הכל נעשה תחת עינו הפקוחה של הממשל הצבאי - הגסטפו הגרמני. הם אמנם העניקו לליטאים תואר רשמי של ממשלה, אך למעשה כל חוק היה צריך לעבור אישור של אנשי הגסטפו. הכל היה תחת פיקוח ישיר של הגרמנים, מלבד ניהול העיריה - נקיון העיר קובנה והוצאת האשפה. המשטרה והצבא הליטאי הועמדו תחת פיקוח צמוד של הגסטפו, והם דאגו לשלוח אנשי צבא להוציא להורג את יהודי הגטאות

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

ולשמור על המחנות והגטאות, וכן לתפוס פרטיזנים רוסיים ביערות. כאשר כבשו הגרמנים את ליטא מידי הרוסים, חשו הליטאים שהגיע זמן הגאולה שלהם - שהרי העם הליטאי אוהד את הנאצים הגרמני. הם החלו לדרוש יותר עצמאות, ובתחילה קמה ממשלה פשיסטית של הליטאים הלאומיים. הם ראו שהם לא מקבלים זכויות ולכן התפטרו ועשו את הגנרל הליטאי המפורסם בובליס לראש הממשלה.

הגנרל בובליס היה אחד מן הגנרלים הליטאים שהקימו את המחתרת הליטאית הפרטיזנית נגד הרוסים, ולמעשה בעזרתם כבשו הגרמנים את כל ליטא במשך יומיים - שלושה. בעת הכיבוש הגרמני הוא היה המפקד הצבאי הליטאי בקובנה, ועשרות אלפי אנשי המחתרת והצבא היו תחת פיקודו.

מפת מחנה שטוטהוף

בעת הכיבוש הרוסי היה הגנרל בובליס מפקד צבאי בכיר, והרוסים רצו להשאיר בצבא את הגנרלים הליטאים, אפילו הלאומיים שביניהם, תחת פיקוח קומיסר גנרל רוסי, כדי להראות לליטאים שהם כאילו שולטים בצבא, במשטרה ובממשלה.

הגנרלים הליטאים הקימו מחתרת שמנתה שלושים אלף חיילים שכונו 'פרטיזנים'. היו

להם מחסני ענק של נשק מוסתר, ובפרוץ המלחמה העולמית בין גרמניה ורוסיה חילקו הפרטיזנים את הנשק ויצאו מהמחתרת. הם כבשו את כל ליטא תוך יומיים, ולצבא הגרמני היה כיבוש ליטא שקול כמו טיול בוקר. ביום שני בשעה שתיים עשרה בצהריים, יום לאחר פרוץ המלחמה, הודיע ברדיו המפקד הצבאי של אזור קובנה - הגנרל בובליס - שעבור כל חייל גרמני שימצא הרוג, יוציאו תיכף מאה יהודים להורג. כל הזמן הודיעו בשמו כל מיני הודעות וגזירות נגד היהודים, וחייליו חברי המחתרת הפרטיזנים החלו לערוך פוגרומים ביהודי קובנה והסביבה. הם אספו במשך שבועיים כל יהודי שמצאו ברחובות קובנה, חטפו אנשים מהבתים, ואלפי הבורחים שחזרו לקובנה נחטפו גם הם ע"י אנשיו של הגנרל בובליס. הם הובלו לפורט השביעי ושם נרצחו כולם - כעשרת אלפים איש. כל זאת תחת פיקוחו הישיר של הרוצח הגנרל בובליס.

כשהוקם הועד היהודי בו היה גם ד"ר יעקב גולדברג - שהיה קצין גבוה בצבא ליטא והיה בדרגה גבוהה יותר מבובליס - הם החלו לדבר עימו והתחננו שאנשיו יפסיקו את ההרג והפוגרומים. זה אכן עזר מעט, הרציחות הפומביות נפסקו, וכולם הוכנסו לגטו. לאחר מכן המשיכו הגרמנים יחד עם הליטאים את ההרג בגטו קובנה. במשך הזמן נעשה הגנרל בובליס ראש הממשלה הליטאי, אך תפקיד זה היה ייצוגי בלבד. הליטאים, שאהדו את הנאצים וראו את עצמם שותפים מלאים לגרמנים, ביקשו אוטונומיה גדולה יותר מהגרמנים האהובים, ובתגובה החליטו הגרמנים לחסל את הקריירה שלהם. הם לקחו את כל חברי הממשלה שבקשו עצמאות והכניסו אותם בכבוד גדול למחנה האיום שטוטהוף. הם קיבלו יחס מיוחד, הלכו בבגדים אזרחיים, קבלו אוכל טוב וכנראה גם חבילות מהבית, ובעיקר - לא היו להם אנשי קאפו ולא אפלים. הם היו אסורים בתוך הצריף ופעם ביום הותר להם לעשות טיול סביב הצריף שליידנו. הם גם גידלו פרחים סביב הצריף שלהם.

הגרמנים אנשי המחנה כנראה לא חשבו שאנו נכיר אותם. כשהתחלנו לצעוק להם: "איפה העצמאות של ליטא החפשית שלכם? אתם רצחתם אותנו ועכשיו אתם יושבים כמונו במחנה האיום שטוטהוף!" ראינו בחוש את הכעס האיום שלהם. הם היו נראים כמו כלב זאב אכזרי ששמו לו רסן על הפה וכעת הוא אינו יכול לטרוף. הם הלכו בכעס ובבושה גדולה ונבוכו מהעובדה שהם - חברי הממשלה הליטאית רוצחי העם היהודי - יושבים עימנו באותו מחנה, ומי יודע אם היטלר ימ"ש לא יוציא אותם להורג מחמת מרידה. עבורנו היה זה סיפוק ועונג לראות במפלתם. לאחר פגישה זו הם מיעטו לצאת לטיולים היומי סביב הצריף. נודע לי, כי לקראת סוף המלחמה העבירו אותם עמוק לתוך שטח גרמניה כדי שלא יפלו בכיבוש הרוסי, משום שהרוסים היו מוציאים אותם מיד להורג. בסיום המלחמה הם השתחררו על ידי האמריקאים. כמו את שאר הנאצים, גם אותם היו האמריקאים צריכים בתחילת המלחמה הקרה עם רוסיה הקומוניסטית, והם ניצלו את המנהיגים הפשיסטים כדי שישפיעו על העם הליטאי וימרידו אותם נגד הקומוניסטים. האמריקאים כנראה לא ידעו שהם אלה שעשו את כל הרציחות בליטא, ואולי ידעו מכך ובכל זאת ניצלו אותם נגד רוסיה.

בובליס נותר חקוק בזכרונם של ניצולי ליטא כרוצח איום שהקים עם חבריו את המחתרת הפרטיזנית בליטא על מנת לרצוח את העם היהודי בליטא בתחילת המלחמה. בנו של הרוצח בובליס נמצא כיום בליטא והוא ממשיך בדרכי אביו כאנטישמי גדול. הוא מעונין להיות אחד המנהיגים של מדינת ליטא.

הפרידה מאמא

במשך השבוע הראשון בשטוטהוף היינו מתראים כל יום עם אמא דרך הגדר המפרידה בין מחנה הגברים ובין מחנה הנשים. היינו מדברים מרחוק בקול, ואח"כ השגנו חתיכות נייר והיינו כותבים לה כמה מילים, עוטפים את הנייר באבן קטנה וזורקים את האבן העטופה במכתב דרך גדר התיל המפרידה.

לאחר שבוע הוציאו את הנשים למחנה עבודה. לאחר המלחמה נפגש אחי דוב עם שכנה שלנו מהגטו, והיא סיפרה שאמא עבדה בגידול ירק אצל איכר בכפר. באותו זמן היא הסתדרה עם מזון והיה לה מה לאכול, אך אח"כ בחורף הקשה נגמרה העבודה והגרמנים העבירו אותם בחזרה למחנה המרכזי שטוטהוף. מאוחר יותר, הוציאו את כל הגברים ממחנה שטוטהוף והמחנה הפך להיות רק מחנה לנשים. השכנה סיפרה לאחי שבדרך, ברכבת, קיבלה אמא התקפה קשה של אבנים במרה, היא סבלה קשות ושום תרופה לא היתה לה כדי להקל על יסוריה, והיא נפטרה בתוך הקרון של הרכבת. כך

היא מסרה את נפשה הטהורה בייסורים לגנזי מרומים בדרך לשטוטהוף. יום זכרונה נקבע לט' כסלו. כשהחזירו את הנשים למחנה האיום שטוטהוף, הובאו כל המתים ברכבת לקרמטוריום ושרפו את גופותיהם. במחנה שטוטהוף לא היה בית קברות. לא זכיתי להגיד קדיש על קברה, ואנו אפילו לא יודעים היכן נשפך אפרה הקדוש.

לאחר השחרור, כשהיינו באיטליה, קבלנו את הידיעה על פטירתה של אמא וישבנו כשעה על הארץ כדין שמועה רחוקה. כשהייתי במחנה, חלמתי ביום פטירתה שהיא מביאה לי סס עם אוכל של אש. אז לא ידעתי שזהו יום פטירתה של אמא, וכמובן שאי אפשר לומר 'קדיש' על סמך

חלום כזה, אך מפליא הדבר שהחלום היה בדיוק ביום הפטירה. הייתי הילד הכי קטן במשפחה והייתי מאד קשור אליה, לקחו לי שנים ארוכות עד שהתאוששתי משיברון

המשפחה במחנה שטוטהוף כיום

יסוד יסרני

ליבי על פטירת אמא. במשך הרבה שנים לא הייתי מסוגל ללכת לחתונה ולא יכולתי לשמוע קול זמרה או להשתתף בריקודים מרוב אבילות על אמא.

אמא זכתה להקים דור מפואר, ונכדיה וניניה ממלאים ומפארים את עולם הישיבות בארצנו הקדושה. את אהבת התורה ומעשי החסד הגדולים שעשתה בחייה הורישה למשפחתנו המפוארת וזכותה תגן עליהם, הי"ד הטהור.

סטודנטים מדנמרק במחנה שטוטהוף

יום אחד הגיעו למחנה שטוטהוף סטודנטים מדנמרק ואמרו שהם אסירים. כמו כל מי שיושב במחנה, גם הם סיפרו שהם מתנגדים לנאצים ולכן הושיבו אותם במחנה במאסר. הם נראו חסרי דאגות וכנראה לא עבדו, ואנו תהינו: מי הם ומה הם רוצים מאיתנו, למה באו אלינו ובמבט ראשון נראו כאילו הם מרחמים עלינו? לא חקרנו אותם, וכל מי שהראה לנו פנים שוחקות במחנה האיום התקבל באהדה. אח"כ סיפרו לנו שהם מקבלים חבילות מהבית, ופעם אחת אף הביאו לנערים חבילת שוקולד וחילקו לטבליות כדי שכל אחד יקבל משהו.

לא הבנו למה הם באים אלינו והאם הם אוהבים אותנו. ראש הבלוק ואנשי הקאפו האיומים היו ממונים עלינו והם לא נזקקו לשום עזרה, הם הסתדרו איתנו מצוין בעזרת מכות הרצח שלהם. בעיניי זה היה חשוד, ואח"כ, כשכבר היה מאוחר מדי, נודע לנו מה היתה כוונתם הזדונית.

בסך הכל, מכל המשלוחים שעברו דרך שטוטהוף, התאספו למעלה מאלף נערים מגיל ארבע עשרה עד גיל שמונה עשרה, מעט זקנים ועוד כשבע מאות איש מגטו שאוולי. כל העת יצאו מהמחנה משלוחים למחנות העבודה בגרמניה, וכעת היה צריך לצאת משלוח שימנה כשמונה מאות איש. הגרמנים רצו להפריד את הנערים מהמשלוח. הם השחילו ידיעות לאנשי הקאפו של הצריף שלנו שהם אוספים את הנערים לעבודה יותר קלה - לעבוד בכפרים בגני ירק, ושם יהיה אפשר לאכול מגידולי הירק. נערים רבים הסכימו ברצון להשאר במחנה כדי להצטרף למשלוח של הנערים לעבודה בכפרים, משום שידעו שבמחנות העבודה יש עבודה קשה מאד. אנשי הקאפו השפיעו על הנערים להשאר ולהצטרף לפלוגות הנוער בשדות, והנערים האמינו להם מכיוון שגם בגטו קובנה היתה פלוגת נוער שיצאה לעבוד בכפרים בעבודת ירק. פיתו את הנערים ואמרו להם שכולם נשלחו לחזית וכעת אין מי שיעבוד בכפרים הגרמניים מלבדם.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

בונים את מחנה שטוטהוף

גם הסטודנטים הצטרפו לשכנועים כאילו מתוך אהבה אלינו, ואמרו שזה באמת משלוח לעבודה קלה של עבודת אדמה.

היינו שם כחודש ימים, ודבר לא השתנה. תמיד קבלנו מכות איומות בדלת הכניסה בזמן הארוחות. פעם אחת החלטנו לקפוץ מהצד השני דרך החלון וכך לחסוך את מכות הרצח של אנשי הקאפו על יד דלת הכניסה הראשית. גם אני הייתי בין הקופצים, וכשהגיע תורי לקפוץ דרך החלון, גברתן אחד

שעמד לידי נתן לי דחיפה והכניס לי מכה מתחת לבטן עד שכמעט התעלפתי. שבועיים סבלתי מהמכה הזו, אך לא היה לי כוח להחזיר לו מכות. יותר לא העזתי לקפוץ דרך החלון והייתי מוכרח להמשיך ולקבל את המכות בכניסה וביציאה.

הכמרים במחנה

ליתר האסירים במחנה היה מותר להסתובב בכל שטח המחנה, אך לנו היה אסור לזוז אפילו מטר מחוץ לצריף שלנו. יום אחד הופיע כומר במחנה, והוא סיפר לנו שישנה כאן קבוצת כמרים, כנראה קתולים, שהיטלר ימ"ש הכניס אותם למחנה משום שהם מתנגדים לנאציזם. הם באו כביכול כדי להרגיע אותנו שהמלחמה תגמר ואנו נזכה להשתחרר מהמוות. אני ממש מתבייש לספר שהלב נפתח, ופתאום התפתחו שיחות בין היהודים ובין אנשי הדת הגרמנים שישבו כמונו במחנה, אף שלא סבלו עינויים כמונו. הם כנראה לא היו מיסיונרים, ורצו להראות שלא לכל הגרמנים יש יד בהשמדת העם היהודי. באחת השיחות בין הכומר ליהודי כלשהו, אמר הכומר הגרמני שכל הנהרגים והנרצחים יזכו לקום לתחיית המתים. אמר היהודי לכומר: לא נשאר שום זכר מהגוף חוץ מאפר בקרמטוריום! נענה הכומר ואמר: גם מהאפר יקים השם תחיית המתים, הוא הרי כל יכול! התביישתי שכומר גרמני צריך להגיד ליהודי דברי נחמה כאלה, והצטערתי לראות עד היכן ירדו היהודים לשפל המדרגה בתוך היסורים והעינויים. הכומר המשיך לבוא ואח"כ הפסיק - כנראה הבחין שאין לדבריו השפעה.

ההפרדה בין נערים למבוגרים בשטוטהוף

במשך כשבועיים פעלו הגרמנים אנשי ה.ס.ס. יחד עם אנשי הקאפו של הצריף שלנו להפריד בין הנערים עד גיל שמונה עשרה לבין המבוגרים, באומרם שהם עושים משלוח של נערים לעבודות שדה לעזור לכפרים הגרמניים. כולם חשבו שזה באמת משלוח של נערים לעבודת שדה. כל אחד ידע כמה קשה עבור הנערים לעבוד בעבודות בטון, ומאות נערים מבוגרים ממני נשארו שם ברצון עם שאר הנערים במחשבה שבאמת יש חסר בעובדים בעבודות השדה. גירתה אותם גם האפשרות לאכול בשדות גזר, תפוחי אדמה ושאר ירקות.

כלל הברזל במחנות היה - לא להצטרף לילדים ונערים משום שזוהי סכנת חיים, אך כאן הם בלבלו את הדעת וגרמו שהנערים יסכימו מרצון לעבודה יותר קלה. במחנה היו כמה נערים בגיל שש עשרה מגטו אושמנה. הם שהו במשך שנים במחנות עבודה וידעו שכדי לשרוד צריך לנסות תמיד להיות רק עם הגדולים בעבודות הכי קשות, והם הלכו למשלוח עם המבוגרים.

אחי הגדול ממני בשנתיים הצטרף תיכף למשלוח עם אבא. גם אני רציתי ללכת עם אבא כדי שנוכל לדאוג אחד לשני, והעיקר - לא להיפרד מאבא שהיה אדם מבוגר וחולה לב ולא היה מסוגל לעבודות קשות. לא עלתה אצלי המחשבה שאולי כדאי להשאר עם הנערים בעבודה יותר קלה. עד עכשיו כמעט לא עבדתי עבודה פיזית והייתי חלש ביותר בעקבות הרעב האיום והמכות במחנה שטוטהוף. חברי בני גילי בחרו באופן חופשי להשאר עם הנערים ובפרט כאשר אנשי הקאפו ברשעותם ובזדון ליבם הציעו להם להשאר במחנה הנערים וכך יהיה להם יותר טוב. לפתע, אנשי הקאפו נעשו יותר אנושיים כלפי הנערים, כנראה בציווי הגרמנים אנשי ה.ס.ס., כדי להרדים את חושיהם של הנערים ולגרום להם להסכים להשאר במחנה.

עובדים במחנה שטוטהוף

אצלי התחילו הימים הקשים. צרות הגטו מתגמדות לעומת מה שעברתי בשבועות אלו כדי שאוכל להצטרף למשלוח עם אבא. אז לא ידעתי שאני נלחם גם על חיי. האמנתי כמו כולם שהנערים שנשארו במחנה יילקחו לעבודה קלה יותר בכפרים ויהיה להם יותר אוכל, אך לא רציתי בשום אופן להפרד מאבא. מן השמים נתנו לי את הכוח ואת העצה להמלט מהמחנה האיום שטוטהוף ולהשאר בחיים.

במשך שבועיים עשו סלקציות והוציאו את הנערים מקבוצת האנשים שעמדו למשלוח למחנות העבודה.

בתחילה החל הכל מתוך רצון טוב. כל מי שהיה עד גיל שמונה עשרה יעמוד בספירת אפל בקבוצה מיוחדת, ואכן חלק גדול מהנערים עמדו לבד בקבוצה מיוחדת מתוך מחשבה שאין זו אקציה אלא פלוגה שנשלחת לעבודה יותר קלה. כיוון שכבר עשו בתחילה אקציה לזקנים ולילדים עד גיל שתים עשרה, חשבו כולם שאלה שנשארו באמת יישלחו לעבודה. המספרים שהיו רשומים על בגדיהם של הנערים נרשמו תיכף ומיד, ואותם היו אמורים לשלוח למחנה עבודה של נערים ולכן הם לא צורפו למשלוח שעמד לצאת למחנה העבודה בקאופרינג.

בזמן המשלוח נודע שהם נדרשו לשלוח שמונה מאות אנשים למחנה עבודה, ואת מספר זה היה להם בלי הנערים שהיו בצריף. יום נערכו סלקציות כדי להוציא מקבוצת האנשים את הנערים, ומיד נרשמו המספרים. מכאן ואילך נאסר עליהם להתייצב באפלים עם האנשים שעומדים לצאת למחנות העבודה בקאופרינג. בשלב זה החלה מלחמת החיים שלי מבלי שהייתי מודע לה. היו שם עוד כמה נערים בגילי שגם הם לא רצו להפרד מאביהם כמוני והם עשו את כל המאמצים להשאר בקבוצת האנשים היוצאים למשלוח.

בזמן האפלים, כשעבר איש הס.ס. הנאצי עם אנשי הקאפו וחיפש את הנערים, היינו עומדים באמצע הקבוצה - לא בשורה הראשונה ולא בשורה האחורית. איש הס.ס. היה עובר, מסתכל היטב ומחפש נערים ע"מ להוציאם מקבוצת האנשים. הייתי עומד בשורה האמצעית ותחת רגליי גבשושית חול כדי שגובהי לא יבלוט לאיש הס.ס. והוא לא יבחין בי. עמדתי על קצות האצבעות וכיסיתי את פניי בעזרת הכובע שחבשתי. כשהנאצי היה מגיע אלי הלם ליבי כמו טרקטור והכרחתי את עצמי להחזיק מעמד ולא להתעלף. למעשה, כל הנערים שרצו להשאר בקבוצה עשו כמוני, ובכל זאת - לאט לאט בכל אפל הוצאו נערים מהקבוצה ותיכף נרשמו המספרים שלהם. כפי שכתבתי, יותר היה אסור להם לעמוד עם אנשי הקבוצה היוצאת, והם נאלצו לעמוד באפלים עם הנערים בצד.

יסוד יסרני

הנערים שעמדו בצד עדיין לא ידעו את גורלם. הם היו שקטים ואולי גם שמחים שלא שולחים אותם לעבודה הקשה, וכפי שכתבתי, היחס של אנשי הקאפו כלפי הנערים השתנה לטובה. אנשי הקאפו הרוצחים ידעו שאת כל הנערים מוציאים להשמדה והם רצו להרדים אותם הנערים כדי שלא יתנגדו ויתמרדו.

בשיטה שלי הצלחתי בינתיים להישאר עם המבוגרים. הממונים לא נרגעו וניסו גם מחוץ לאפלים להוציא את הנערים מקבוצת האנשים של המשלוח העתידי. היינו יושבים במשך היום על החול ואנשי הקאפו היו עוברים לחפש את הנערים שעדיין לא נרשמו. גם שם הייתי מניח גבשושית חול ויושב עליה כדי להיראות יותר גבוה. כשהייתי צריך לצאת לשירותים היתה זו סכנה שמא בכניסה לצריף יבחין בי ראש הבלוק ויחליט שאני לא ראוי למשלוח, ואז ירשמו את מספרי וכך יתפסו אותי. התאפקתי במשך היום לא לשתות כלום כדי שלא אצטרך לצאת לשירותים. כמו כן למדתי לשבת ישר על גבשושית החול ולא להתכופף וכך להיראות גבוה יותר, אך זה היה קשה מאד לשבת שעות ארוכות מבלי להתכופף.

כמות הנערים בין המבוגרים כבר היתה דלה מאד. מתוך הקבוצה של 1,000 נערים נותרו אולי כמה עשרות נערים, ולמרות כל הדברים שעשינו יכלו בקלות לתפוס אותנו. יום אחד עשה האיש ה.ס. עם חבריו סלקציה חדשה, וציווה שכל הנשארים יעברו לפניו אחד אחד והוא יבחן אותם בנפרד. חשבתי שכל המאמצים שלי הסתיימו וכעת יתפסו אותי, אך מן השמים נתנו לי עצה לעשות קפיצות באויר תוך כדי הליכה, כאילו אני הולך מהר לפני הנאצי למלאות רצונו, וכך אראה יותר גבוה. הוא הוציא יחידים, ואני נשאאתי בין האחרונים שנותרו עדיין בקבוצה. על ידי עמד נער מגטו שאוולי, ממשפחה מאד מיוחדת, והוא היה מבוגר ממני בשנה. הוא היה יותר גבוה ממני ואני קינאתי בגובה שלו מאד (מענין שכיום הוא נמוך ממני בכעשרים ס"מ). גם הוא רצה ללכת עם אביו שהיה עמו ולא רצה להפרד ממנו. מבחינת גילי וגובהי הייתי בקו התפר. גם לאחר הביקורת האישית הגרמנים הנאצים ואנשי הקאפו לא נרגעו ועדיין נמשכו החיפושים באפלים אחר השרידים האחרונים שעוד נשארו שם בקבוצה.

הפרידה מאבא

יום לפני היציאה הגיעו הסטודנטים מדנמרק שהיו כלואים גם הם במחנה שטוטהוף והתקרבו אלינו. הם היו מאד עדינים אלינו. הסטודנטים עשו אצלנו את החיפוש האחרון, ואז הם מצאו אותי ואת שאר הנערים. הסטודנטים הרוצחים הללו הרדימו

אותנו בחלוקת טבליות שוקולד, וכל הנערים שהצליחו להמלט עד עכשיו בשבועות הארוכים של האקציות היומיומיות נתפסו ע"י הסטודנטים הדנים ביום האחרון לפני המשלוח. הם רשמו אותם כדי שישארו עם הנערים במחנה שטוטהוף. הם ידעו היטב שלוקחים את כולם לתאי הגזים באושוויץ. ידוע בעולם שחלק מהעם הדני הציל את יהודי דנמרק. הצלת היהודים בדנמרק היתה בזכות המלך שהיה מלך חסד ואחד מחסידי אומות העולם. מפורסם הדבר שהדייגים הדנים שהעבירו את היהודים דרך הים לשוודיה קיבלו הרבה כסף עבור ההעברה, אחרת לא היו רוצים להעבירם. וכאן, במחנה שטוטהוף, הדנים היו הרוצחים של שארית הנערים שנותרו במשלוח. הם לא היו בבילוק שלנו ורק באו לעזור לגרמנים אנשי הס.ס. להוציא את כל הנערים מהמשלוח. כל ההתחברות איתנו ומאור הפנים שלהם היו מסווה שבעזרתו יכלו לרכוש את אמונו ולהכיר אותנו היטב, וכך יכלו לתפוס את כל הנערים ברגע האחרון. בכל ההוצאות להורג חיפשו הגרמנים דרך הרדמה כדי שיוכלו להוציא לפועל את זממם בשקט, ורק אם לא הצליחו - הם הפעילו כוח.

אנו, שרידי הנערים שהצליחו עדיין להשאיר בקבוצת המשלוח, ישבנו על גבשושית חול יחד עם כל שאר האנשים והקפדנו לשבת ישר ולא להתכופף. הגרמנים ואנשי הקאפו אכן לא הבחינו שאנו נערים צעירים, אבל מהדנים לא נזהרנו משום שהם היו כל כך חביבים אלינו. הרוצחים הללו הוציאו אותנו אחד אחד מהקבוצה למשלוח ורשמו אותנו תיכף עם רשימת הנערים שנשארו במחנה. זה היה ביום האחרון לפני יציאת המשלוח. בכיתי על כך שהפרידו אותי מאבא ומאחי רפאל, אך לא עלה על דעתי שמוציאים את כל הנערים שנשארו להשמדה באושוויץ.

אבא ראה את מצבי והציע להשאיר את אחי רפאל איתי כדי שלא אהיה לבד. הוא הסביר לי שאולי באמת יותר טוב שגם אחי רפאל ישאר איתי במחנה הנוער, יעבוד בעבודה קלה ויהיה לו יותר אוכל, אך אני אמרתי לאבא שבשום אופן איני מסכים שאחי היקר רפאל ישאר איתי. הוא יצטרף ביחד עם אבא למשלוח למחנה העבודה, ואני אעשה את כל המאמצים לברוח ולהצטרף למשלוח. זה היה חלום באספמיה, שהרי כל אחד נרשם ובזמן המשלוח קראו את המספרים הרשומים, אך משמים הובילו להצלת חיי כפי שאכתוב בהמשך.

שמענו שמחר יוצא המשלוח למחנה העבודה, ואז בקשתי מאבא שיעשה לי לוח שנה יהודי כדי שאדע מתי חלים חגי ישראל ובפרט יום כיפור ופסח. השגתי חתיכה קטנה של נייר ואבא התיישב על הארץ וחישב בראשו את לוח השנה של שנת תש"ד ושנת תש"ה בדיוקנות. הוא עשה זאת בגאונותו הרבה ללא שום ספרי עזר. אם היה לי כיום

את חתיכת הנייר של לוח השנה היה זה ממצא היסטורי של ממש. אבא, למרות כל הצרות שעברנו, לן בעומקה של תורה.

בלילה האחרון עוד שכבתי על הקרשים עם אבא היקר, אך כל הלילה לא ישנתי ובכיתי על הפרידה מאבא. שלוש שנים היינו כולנו ביחד בגטו תחת הגרמנים הנאצים, ועכשיו באה הפרידה הקשה.

למחרת בבוקר הוציאו את כולנו החוצה והקריאו רשימה של מספרים. כל מספר שהוקרא הוכנס לצריף, וכך הבדילו אותנו מהטרנספורט. השאירו במחנה רק נערים, ואת כל שאר האנשים - אפילו זקנים - שלחו במשלוח כדי להטעות אותנו שנחשוב שהנערים אכן נשלחים לעבודות שדה. לאחר מכן עשו אקציה ושלחו את הזקנים לאושוויץ דרך מחנה ארבע של מחנות קאופרינג.

נס ההצלה מהמשלוח לאושוויץ

נשארתי עם שאר הנערים והבטתי בדמעות על אבא הצדיק. הגרמנים ספרו את כל הנכנסים לצריף, והנה - חסר להם עוד שלושים איש למשלוח! הגרמנים היו צריכים שמונה מאות איש למשלוח: רובם היו מגטו שאוולי, וכמאה אנשים, ברובם זקנים, היו השארית שנותרה מהסלקציות הראשונות מגטו קובנה. אצל גרמנים יש סדר - אם נדרשו לשלוח קבוצה של שמונה מאות, אי אפשר לשלוח פחות מכך. הגרמני הנאצי שעשה את המשלוח שאל מי מבין הנערים הוא מעל גיל שמונה עשרה, ואז קפצו עשרות נערים שהופרדו מאביהם, וגם אני קפצתי בין הראשונים. הגרמני שאל לגילי ואמרתי בגרמנית שאני בן תשע עשרה. הוא פרץ בצחוק רועם משום שהייתי נראה כבן שלוש עשרה והיתה זו בעיניו בדיחה טובה. כפי שכבר כתבתי, עבדתי בגטו אצל אנשי ס.ס. והתרגלתי אליהם. ללא פחד התחלתי לומר לקצין איש הס.ס. בגרמנית שאני מסגר מכני ועבדתי בגטו במסגרייה בתיקון תותחים, וכן סחבתי שקי מלט ועבדתי בעבודות בטון בבניית שדה התעופה בקובנה. ידעתי שהגרמנים רוצים בבעלי מקצוע, והצהרתי שאני מסוגל לעבוד בכל העבודות הקשות. הוא המשיך לצחוק והורה לשלושים הנערים שרצו להצטרף למשלוח להראות לו את השרירים בידים. אני כבר למדתי אצל הגרמנים לא לחכות לתשובת הסכמה, ופתחתי את השרוול כאילו כדי להראות לו את שרירי היד. לא היו לי שום שרירים משום שכמעט לא עבדתי בגטו עבודות קשות, אך לא חיכיתי לתשובה ורצתי ממקומי כדי להצטרף למשלוח. כיוון שאחריי היו עוד עשרות נערים, הוא בחן את האחרים ואני תיכף נכנסתי לצריף כדי להצטרף למשלוח.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

אנשי הקאפו רשמו את מספרי כדי לצרף אותי לרשימת המשלוח, אך עדיין הייתי בפחד גדול שמא הגרמני הנאצי יוציא אותי מהמשלוח. בין הנערים הנשארים היו בחורים בני שמונה עשרה, וידעתי שעלי להזהר לא להתבלט. הצטרפתי בביתן לאבי היקר. אז עדיין לא ידענו שהנערים הנשארים נלקחים לאושוויץ. ראיתי אותם בחצר לפני הצריף, והם עדיין היו שמחים על העובדה שהם הולכים לעבודה יותר קלה ויהיה להם אוכל יותר טוב. הם ריחמו עלינו שהצטרפנו למשלוח לעבודה הקשה.

אנשי הקאפו החלו להוציא אותנו מהצריף וערכו בדיקה בכל הגוף שמא בכל זאת הצלחנו להחביא זהב או דולרים. כל הכיסים היו צריכים להיות ריקים, ואת מה שהיה לנו היינו צריכים להחזיק בידים ולהראות להם. למעשה לא היה לנו כלום מלבד כף וצלחת פח צבאית לאוכל, ואת זה היינו צריכים להראות. היתה לנו בעיה עם התפילין שהשגתי לאבא ולי. פחדנו שאם אנשי הקאפו יראו את התפילין בביקורת הם יקחו אותן מאיתנו. אבא אמר לי שהוא ישים את התפילין בקערת האוכל ויראה להם ולא יחביא, כיוון שאם הם ימצאו אותן בעצמם הם מיד יחשדו שבבתים של התפילין יש זהב. רציתי בכל ליבי להציל את התפילין שלי כדי שיהיה לי במחנות. ראיתי דרך החלון את חברי והחלטתי להסתכן ולמסור להם את התפילין שלי כדי שיחביאו אותן ליד הצריף ויסמנו את המקום. אנו נצא החוצה ואז אני אקח אותן לפי הסימון. הייתי

מאד מבולבל מהניסים שקרו לי במשך השעות האלו. למעשה, אנשי הקאפו כנראה ידעו מה זה תפילין ולא נגעו בתפילין של אבא. כשיצאנו החוצה, כל הנערים הוכנסו בחזרה לצריף ואנחנו נשארו במגרש לפני הצריף. התחלתי לחפש באדמה את התפילין ולא מצאתי. היה בכך סיכון רב, מפני שמעלינו היתה עמדת שמירה של אנשי ס.ס. ואם הם היו מבחינים שאני חופר באדמה הם היו חושבים שהחבאתי שם אוצר של זהב. כמו כן, אנשי הקאפו יכלו לראות דרך החלונות שאני מחפש באדמה. כמו כל הניסים שקרו לי, גם הפעם השומרים

האסירים במחנה שטוטהוף

ואנשי הקאפו לא הבחינו בי, ולבסוף מצאתי את האוצר הגדול - התפילין שלי. יתכן שהזכות הגדולה שלי, שהצלחתי לזכות רבים להניח תפילין בשטוטהוף ובמחנות

העבודה, היא שעמדה לי להינצל. החבאתי על גופי את התפילין משום שאסור היה שמשוהו יבלוט בכיסים. אנשי הס.ס. הסתובבו באזור בזמן המשלוח ויכלו להבחין בזה, ואני עדיין לא הייתי רגוע.

לאחר שהכניסו את כולם לצריף לפי המספרים של המחנה שהיו לגרמנים, התחילה הקבוצה לצאת מהמחנה ואז שוב קראו הגרמנים ואנשי הקאפו את המספרים וכך יצאו. הופרדתי מאבא מפני שאבא ואחי רפאל הוקראו בין המספרים הראשונים ואנחנו - שלושים הנערים - נותרנו אחרונים במשלוח. עדיין קינן בי הפחד הנוראי שמא לא יקראו לנו וישאירו אותנו במחנה שטוטהוף, מפני שתאוות הרצח של הנאצים עולה על כל דבר בעולם. כשהחלו לקרוא את המספרים שלנו הרגשתי תחיית המתים ממש, כיוון שבינתיים קרה דבר נורא: הגרמנים כלאו את כל אלף הנערים בצריף וסגרו את הדלתות והחלונות במסמרים, ואנשי הקאפו גילו להם שלוקחים את כולם לתאי הגזים באושוויץ. לפתע שמעתי מבחוץ קול זעקה, בכי ויללות מאלף הנערים שבכו כמו אדם רגע לפני מוות אכזרי. אנו, שלושים הנערים מהמשלוח, עדיין עמדנו בחצר לפני הצריף ושאלנו דרך החלונות הסגורים מה קרה. הם פרצו חלון אחד ואמרו לנו שאנשי הקאפו גילו להם שכל הסיפור על משלוח הנערים לעבודה בשדה ירק היה שקר וכעת לוקחים את כולם למוות באושוויץ. את הזעקות לא ניתן לתאר. היו אלה צעקות ובכיות כמו בתאי הגזים. המראה לא מש מעיני כל ימי חיי, ובאוזניי מהדהדת הזעקה: "רימו אותנו, לוקחים את כולנו לתאי הגזים באושוויץ". הזעקות והצעקות שיתקו את כל איברינו. מי יכול לעמוד ברגעים כאלה בפני נשמות זכות וטהורות כל כך? היו שם חלק מחברי מ"תפארת בחורים" מהגטו, והם ראו אותנו - עשרות נערים - עומדים להינצל ולצאת למשלוח למחנות עבודה. לא בזכותי ניצלתי, אלא בזכות הקדושים של משפחתנו שנרצחו על ידי הנאצים, ובעיקר בזכות אבינו הצדיק שנשא אותנו על כתפיו בזכויותיו הגדולות.

היה זה אחד הרגעים הקשים שעברו עלי בחיים. לראות את חברי מהגטו כלואים בביתן, בוכים, צועקים ומייללים. ראינו את הניצולות ההונגריות שהגיעו מאושוויץ ומראן היה נורא - מגולחות שער ושדופות, אך שמחות על כך שניצלו מתאי הגזים באושוויץ. הנערים ידעו מה מצפה להם וכאבו מאד את העובדה שהתפתו ללשונם החלקלקה של אנשי הקאפו והגרמנים שהעמידו פנים כאילו לוקחים אותם לעבודה קלה.

לאחר עשרות שנים בא אלי פעם לביקור בבית אדם שהגיע מגטו ריגה למחנה האיום שטוטהוף. בתוך השיחה סיפרתי לו שניצלתי בניסים עצומים מתוך אלף הנערים שהיו בשטוטהוף. האנשים מגטו ריגה נותרו עוד כמה ימים בשטוטהוף, והוא היה יחד עם

הנערים בצריף ונפגש איתם. כשהוא שמע שאנו ניצלנו מתוך כל הנערים הללו, הוא קם מכסאו רועד כולו מפחד ואמר לי שהוא היה במחנה כאשר לקחו אותם לאושוויץ, והוא רואה אותי כאילו 'צאתי עכשיו חס ושלום מהקבר. אני כותב את זה כדי לתאר באלו ניסים כבירים ניצלתי, וכמובן בכאב ובשברון לב על מה שקרה עם חברי שנותרו שם.

אני עוד הייתי כולי מפוחד, וכשזכיתי לשמוע את מספרי הרגשתי הצלת חיים. התחלתי לרוץ ולהתקרב למשלוח. הייתי בין האחרונים וחפשתי דרך להחליף עם אנשים, להתקדם ולהיות באמצע הקבוצה. מחמת שהייתי קטן פחדתי כל הזמן שהגרמנים הנאצים בכל זאת ישאירו אותי במחנה. כולם הלכו בשלישיות, וכך הגרמנים המשיכו לספור כדי שיהיו בדיוק שמונה מאות איש. אלו שלא הלכו בשלישיות קבלו מכות רצח. בקשתי כל פעם מהאדם האמצעי בשלישיה שלפני שיתחלף איתי ויחזור שורה אחת אחורה כדי שאוכל להצטרף לאבא, ואנשים אכן התחשבו בי. היו לי שתי סיבות לבקשתי: ראשית, רציתי לברוח מהשורות האחרונות כיוון שאם תתמלא כמות האנשים עלולים הגרמנים לשלוח בחזרה את הנערים הקטנים. הסיבה השנייה והעיקרית היתה הרצון להצטרף לאבא שהיה בין הראשונים ולהיות עימו באותו קרון של ברכבת. חששתי שמא יחלקו את הקבוצה לשתי מחנות, כפי שבאמת היה.

היציאה מהמחנה

הגרמנים אנשי ה.ס.ס. עמדו בצדדים כדי לסדר את האנשים שילכו בשלישיות וכך יוכלו לספור בקלות, ופתאום אני בא ומבלבל להם הכל - במקום שתי שורות של ששה אנשים, נמצאים בשתי שורות שבעה אנשים. הם כבר רצו לתת לי מכות, ואני עשיתי את עצמי כאילו אני כבר מסתדר כפי שהם רוצים. ברגע שהגרמנים זזו מעט המשכתי להתקדם באותה שיטה, וכך התקדמתי עד שיצאנו בחסדי שמים מן המחנה האיום שטוטהוף. בשביל העפר ליד המחנה עמדו קרונות רכבת קטנים שהיו פתוחים מלמעלה והיינו צריכים לעלות עליהם. בינתיים הם הובילו אותנו לתחנת הרכבת כדי לקחת אותנו לקאופרינג. בשביל כבר לא עמדו הגרמנים ואנשי הקאפו, וכולנו הלכנו ביחד ללא שורות. התקדמתי עוד ועוד עד שמצאתי את אבי ואחי היקר רפאל. עלינו לכל קרון חמישים איש, ולא היה מקום לשבת, יכולנו רק לעמוד. לאחר שכולם עלו, הגרמנים השומרים אנשי ה.ס.ס. עלו לקרון האחרון כדי לשמור עלינו. למעשה הם ידעו שאין לנו לאן לברוח. לבשנו כבר את בגדי המחנות ומרחוק יכלו לראות אותנו. בינתיים הוצאתי את התפילין מהמקום שבו החבאתי אותן על גופי כיוון שהדבר מאד הקשה עלי את ההליכה.

יסוד יסרני

סיפרתי להם את מה ששמעתי מהנערים ברגע האחרון לפני יציאתי מהמחנה, ונפל על כולם פחד ואימה מהבשורה הנוראה. דבר אחד למדנו: אין להאמין לגרמנים הנאציים ולעוזריהם לא לטובה ולא לרעה, ויש תמיד לברוח מחברת נערים וזקנים.

הגרמנים אמנם היו צריכים כוח עבודה, אבל הרצון להשמיד את העם היהודי עלה על כל שאר הדרישות שלהם. עצם הדבר שבמשך שבועות עשו סלקציה לנערים האלו היה צריך להעיר את תשומת לבנו לכך שהמקום שאמורים לשלוח אליו את הנערים הוא לא לעבודה אלא להשמדה. מענין, שכפי שכבר הזכרתי קודם, חבורת בני הנוער ממחנה זומר אושמנה, שהיו במשך שנים במחנות העבודה בליטא, לא התפתו לדיבורים של אנשי הקאפו והסטודנטים מדנמרק והם התעקשו ללכת לעבודה הקשה במחנות ולא להשאר עם הנערים. הם למדו את הלקח הזה לאחר תקופה ארוכה במחנות - חוק ההישרדות במחנות הוא לחפש להיות עם המבוגרים הכשירים לעבודה הכי קשה.

תפילת 'מודים' ברכבת

עלינו על הקרונות הפתוחים והרגשנו קצת חופש ללא נוכחותם המעיקה של הרוצחים האיומים אנשי הקאפו. לא ראינו לפנינו את אנשי הס.ס. האכזריים. בקרון השני היה יהודי יקר, תלמיד חכם מגטו שאוולי, בשם הרב משה דוב בארון. הוא היה שם יחד עם בנו שהיה בן גילי והציע שנעשה מנין תפילה בציבור למנחה, לאחר שכבר חודש שלם לא זכינו להתפלל במנין במחנה מחמת אנשי הקאפו האיומים והנאצים האכזריים שהיו מסוגלים להוציא אותנו להורג בגלל תפילה בציבור. רצינו להודות לבורא עולם שזכינו לצאת חיים ושלמים מהמחנה האיום שטוטהוף. לאנשים לא היו סידורים והיינו צריכים להתפלל בעל פה, והיו כאלה שמרוב צרות לא זכרו את התפילה בעל פה. היהודי הצדיק בארון היה בעל תפילה, והוא אמר לנו שתפילת 'מודים' תהיה ברכת 'הגומל' שלנו.

הרב משה דוב בארון הי"ד

התפללנו בחופשיות מאחר ולא היו גרמנים נאציים לידינו. היתה זו אחת התפילות היקרות ביותר שהיו לי בחיים. השיא היה תפילת מודים - תפילה של הודאה על כך שניצלתי ממוות בחסדי שמים העצומים מתוך קבוצת 1,000 הנערים הקדושים והטהורים שנלקחו לאושוויץ הי"ד הטהור.

מחנה ההסגר האיום שטוטהוף

תפילת ההודאה היתה על הניסים שעברתי בשעות ובימים האחרונים, ובפרט על כך שזכיתי לא להפרד מאבי ומאחי היקרים, ונוספה לה בקשה לרחמים בהווה ובעתיד.

תפילת מודים זו היתה ברכת 'הגומל' שלי, וכשהגעתי למילים "ועל ניסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים" - הרגשתי במיוחד כל מילה ומילה. אלף ניסים היו לנו בכל יום ובכל עת. היינו במחנה השמדה וכל רצונם של הרשעים אנשי הס.ס. ואנשי הקאפו היה רק לרצוח אותנו במיתות משונות ואכזריות ח"ו, ובורא העולם הציל אותנו כל רגע מלוע הארי של החיות הטורפות. מי יכול לתאר את הגיהנום ושאל התחתיות של המחנה האיום שטוטהוף. מה שתארתי עד עכשיו הוא כאין וכאפס לעומת מה שהתרחש במציאות.

ההבדל בין ברכת 'הגומל' ל'מודים' הוא שבברכת 'הגומל' אנו מברכים "הגומל לחייבים טובות", ובברכת ההודאה של 'מודים' אנו מזכירים רק את הניסים הגדולים שזכינו להם מבורא העולם כל רגע ורגע.

בכל חיי לא זכיתי לכוז תפילה של הודאה כמו אז - בנסיעה ברכבת הפתוחה. עד היום כשאני מגיע בתפילת מודים למילים "ועל ניסיך שבכל יום" נצבט לי הלב והכל עומד חי לנגד עיני כאילו עכשיו ניצלתי. ודאי לא יצאתי ידי חובת הודאה, אך בכל זאת אולי כתיבת הדברים תשלים מעט את חובת ההודאה על הניסים הנוראים ועל רחמי שמים שזכיתי להם בזכות אבותי הקדושים.

ידענו שגיהנום כמו זה שעברנו במחנה שטוטהוף במשך חודש שלם לא יחזור על עצמו יותר. הבנו שבמחנות העבודה יש רעב ועבודה קשה, אך אין יותר אקציות של משלוחים לאושוויץ ולשאר מחנות ההשמדה. לאחר נסיעה קצרה בקרונות הפתוחים הגענו לתחנת הרכבת, ושם היו מוכנים קרונות משא סגורים. בכל קרון הכניסו כחמישים איש, ואנו עברנו לפי הסדר מקרון לקרון כדי לא לקבל מכות מאנשי הס.ס.

תחנת הרכבת קאופרינג

הנסיעה למדינת בווריה בגרמניה החלה. לאחר נסיעה ארוכה נעצרנו בתחנת הרכבת ושם היה כתוב שם המקום: "קאופרינג". כאן קרה לנו נס גדול וחיינו ניצלו. הגרמנים חילקו את

יסוד יסרני

המשלוח משטוטהוף לשתי קבוצות - קבוצה אחת של חמש מאות איש וקבוצה נוספת של שלוש מאות איש. הקרונות היו קשורים אחד לשני בשרשראות ברזל עבות, ולפתע שמענו שהורידו את השרשרת מהקרונות שלנו שהיה קשור לקרונות האחרים. נשארנו בקבוצה שמנתה חמש מאות איש.

לקחו אותנו למחנה 10 ליד עיירה קטנה בשם אוטינג. היה זה המחנה הטוב ביותר מתוך כל אחת עשרה מחנות העבודה שהיו באזור קאופרינג. קראו למחנה שלנו 'גן-העדן' של מחנות העבודה בקאופרינג. בהמשך אכתוב כמה צרות עברנו ב'גן-העדן' הזה, אבל בהשוואה לשאר מחנות העבודה היה זה אכן המחנה הכי טוב. הקבוצה השניה שמנתה שלוש מאות איש הועברה למחנה מיהלדארף - וואלד-לגר שהיה המחנה הכי קשה מכל המחנות שהיו בסביבה. קראו למחנה בשם "וואלד-לגר" - מחנה עבודה בתוך היער. מהמשלוח שלנו למחנה וואלד-לגר נותרו רק בודדים בין החיים.

למחנה שלנו נוספו לאחר מכן עוד שלוש מאות איש מגטו לודז' שהובאו מאושוויץ. במחנה זה ניספו כשלושים וחמישה אנשים, חלקם נפטרו במגפת טיפוס בהרות. בהמשך אכתוב על מחנה אוטינג וכן על שאר מחנות העבודה בקאופרינג מתוך מה ששמעתי מאנשים שניצלו מהמחנות.

בשנת היובל לשחרור המחנות בקרתי גם בתחנת הרכבת בקאופרינג. רציתי לבקר בכל מקום שהיה לי בו נס. ישבתי בתחנת הרכבת שנשארה באותו מצב עם השלט "קאופרינג". כל הקבוצה המשיכה להסתובב בעיר, ואני נשארתי כל הזמן בתוך התחנה וברכתי ברכה על הנס שהתרחש עמנו כאן. הודיתי לבורא עולם על כך שזכינו לנס הגדול במקום הזה.

המחבר בביקור בתחנת רכבת